

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Första kammaren.

Nr 20.

Måndagen den 22 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Olsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 216, angående ändringsarbeten å serafimerlasarettet m. m.; och
nr 219, angående ändring i planen för tillbyggnadsarbeten vid Kungl. biblioteket.

Herr statsrådet *Hansson*, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *Lindhagens* interpellation angående vidtagande av skyndsamma och effektiva åtgärder för att bereda värnpliktiga större trygghet till liv och hälsa m. m., erhöll ordet och yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr *Lindhagen* till mig riktat följande frågor:

Ang. de värnpliktigas trygghet till liv och hälsa.

1:o) Kan det förväntas att regeringen vidtager skyndsamma och effektiva åtgärder i den brådskande angelägenheten att, på sätt 1925 års riksdag begärt, bereda värnpliktiga större trygghet till liv och hälsa?

2:o) Kan det förväntas, att regeringen vidtager skyndsamma och effektiva åtgärder i syfte att, på sätt 1925 års riksdag uttalat såsom önskvärt, med det snaraste framläggas för riksdagen förslag till ny lagstiftning om fullgod ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; och anser ej regeringen att därvid för statens ersättningsskyldighet bör gälla samma regler, som då en enskild vållar annan kroppsskada, för vilken i sådan händelse skall gäldas fullt skadestånd?

Till svar å dessa frågor kan meddelas följande:

1) Med anledning av nästlidet års riksdags anhållan, att Kungl. Maj:t måtte taga under överbägande, vilka åtgärder, som kunna vidtagas i syfte att bereda de värnpliktiga större trygghet till liv och hälsa, har Kungl. Maj:t genom beslut den 19 mars 1926 uppdragit åt arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse och marinöverläkaren att, under beaktande av vad som i ämnet anförts uti 1925 års riksdags första särskilda utskotts utlåtande nr 1 samt uti motionen nr 235 i första kammaren vid nämnda års riksdag, gemensamt föranstalta noggrann prövning av berörda fråga samt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till åtgärder, som kunna anses påkallade och lämpliga för vinnande av det i riksdagens skrivelse angivna ändamålet.

2) Sedan riks försäkringsanstalten jämte tillkallade sakkunniga den 30 december 1918 avgivit utlåtande och förslag rörande ändrade bestämmelser angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, samt vederbörande myndigheter yttrat sig häröver, har Kungl. Maj:t genom beslut den 5 mars 1926 anbefallt riks försäkringsanstalten att, i den mån så betingas av numera föreliggande ändrade förhållanden, före den 1 augusti 1926 inkomma med förnyat förslag i ämnet.

Första kammarens protokoll 1926. Nr 20.

*Ang. de
värnpliktigas
tryggande till
liv och hälsa.*

(Forts.)

Herr Lindhagen: Denna interpellation, för vars besvarande jag nu får framföra min tacksamhet, sönderfaller i två avdelningar. Den ena avser åtgärder att skydda de värnpliktiga till liv och hälsa, så att de icke behöva mista livet eller behöva förlora hälsan, profylaktiska åtgärder, som det kallas på det lärda språket, och den andra avser att få ett skäligt skadestånd åt dem, som verkligen blivit skadade till hälsan eller efterlämnade oförsörjda anhöriga. Jag har nyligen, först i dag, lyckats inhämta, att i fråga om den andra punkten har riksförsäkringsanstalten i två skrivelser i början och slutet av 1923 gått in till Kungl. Maj:t eller åtminstone till försvarsdepartementet och begärt, att skadeständsbestämmelserna skulle regleras enligt 1918 års förslag, eller, om detta skulle dröja, att få en provisorisk lösning. Förslaget gick ut på, att skadeståndet närmast skulle bestämmas i överensstämmelse med lagstiftningen om olycksfall i arbete, med andra ord: man skulle betrakta de skador, som tillskyndas värnpliktiga, såsom olycksfall i det av staten påbjudna värnpliktsarbetet, ett slags analogi således.

Man skulle från min synpunkt kunna göra den erinran, att det är underligt, att denna fråga icke behandlades i sammanhang med beredningen av 1924 års härordningsförslag och icke heller i sammanhang med 1925 års härordningsförslag. Jag kan ju säga detta utan att vara ohövlig mot »min» ministär, som man ju inte skall få vara på några villkor, då det vartdera året satt olika ministärer, vilka sålunda icke någondera ägnat uppmärksamhet åt frågan. Det berodde väl förmodligen närmast på de hopade göromål, som äro förknippade med framläggandet av ett härordningsförslag, och då komma de mänskliga synpunkterna till korta. Ur allmänmänsklig synpunkt är det dock en lika viktig del av ett härordningsförslag att skydda de värnpliktiga från onödigt undergång som att belasta dem med tvångsvapenövningar.

Nu får man höra i det benägna svaret, att i den sista frågan, det vill säga i fråga om ersättning, har Kungl. Maj:t den 5 mars 1926, alltså strax före interpellationen, som framställdes den 9 mars, anbefallt riksförsäkringsanstalten att komma in med förnyat förslag, som det står, i den mån så betingats av numera föreliggande ändrade förhållanden. Jag vet nu icke, i vilket avseende förhållandena äro ändrade. Den, som blir skadad, blir skadad, det kan inte bli någon ändring i ett sådant faktum, och blir han skadad, bör han få skälig ersättning; det kan inte bli någon ändring i detta förhållande, utan det är en sak, som alltid bör tagas under övervägande på samma sätt, såvitt jag förstår. Däremot har interpellationen sannolikt utgjort ett skäl för försvarsministern, att den 19 mars 1926, sålunda efter interpellationen, remittera även den profylaktiska delen av ärendet till vederbörande myndigheter.

Jag väckte en motion i dessa frågor 1924 i samband med härordningsförslaget, men den vann inte något särskilt avseende och föranledde sålunda ännu mindre någon skrivelse. 1925 återkom jag med en motion, och då föranledde den till min glada överraskning, får jag ju bekänna, att riksdagen ganska kraftigt i bägge punkterna framhöll, att här måste ske någon ändring.

Jag skall nu ta en sak i sänder och anser, att den första och viktigaste är att förekomma, att värnpliktiga bli skadade till liv och hälsa. Jag har lyckats skaffa mig en uppgift, som på visst sätt belyser, i vilken omfattning sådana skador inträffa. Antalet inkomna ansökningar, har varit följande: 1910 55 st., 1911 149, 1912 212, 1913 196, 1914 271, 1915 285, 1916 634, 1917 609, 1918 569, 1919 539, 1920 468, 1921 402, 1922 548, 1923 654, 1924 649 och 1925 794 stycken, i vilka fall skadestånd begärts på grund av hälsans skadande eller livets förlust under värnpliktsövning. Sedan har jag också uppgift på hur många ansökningar, som avslagits, det är en mindre procent. Det största avslaget ägde rum åren 1915, 1916 och 1917, men det

har uppgivits för mig, att man sedermera blivit mera liberal i att tillmötesgå framställningar, särskilt med stöd av den domstolspraxis, som gjort sig gällande i detta fall. Under 1925, då det inkom 794 ansökningar, ha 168 avslagits. När en sådan ansökan avslås, åligger det den värnpliktige eller hans målsman eller rättsinnehavare att gå till domstol, och det är klart, att de allra flesta dra sig för det. Det är högst en eller två procent av alla avslag, som föranleda en rättegångsprocedure, men man kan ju också tänka sig, att då tolkningen på senare tiden blivit liberalare, så har det också funnits mindre anledning att ingå till domstol med klagomål över avslagna ansökningar.

Det är säkerligen också så, att det är inte nog med de 794 anmälda fallen för 1925 exempelvis, utan det är väl också ganska många fall, fast det kan man ju inte veta, där aldrig någon ansökan kommit in, antingen på grund av obekantskap med lagstiftningen, vilket är mycket vanligt, eller också för att vederbörande inte kommit sig för eller någon annan liknande anledning. När vårdslös behandling av en slump ej vållat varaktigt men, kommer icke heller någon anmälan till stånd. Den siffra vi ha att ta på nu, är emellertid tillräckligt talande i och för sig.

Jag har fått många brev om dessa frågor. För en stund sedan, sades mig av en riksdagsman, att han nyligen läst i någon tidning att en hel del värnpliktiga skulle ha blivit illa medfarna eller fördärvade uppe i Boden genom att de i hög kyla fått bo i tält. Sådana saker förekomma ju titt och ofta. Man förstår, att militärbefälet utan några särskilda påstötningar betraktar värnplikten mera som en övning för krigstid. Man skall leka krig, och då går det inte an att klema med de värnpliktiga, utan de skola gå fram i ur och skur och i köld och alla möjliga väderlekar, för att man skall få pröva på hur det tar sig ut. Därigenom blir mångens hälsa skadad, alldeles onödigt. Det måste verkligen göras en allvarlig erinran mot att man behandlar de värnpliktiga på det sättet. Det är i alla fall fredstid, de få inte övas för krigstid, utan det skall tas lika stor hänsyn till deras hälsa som om de icke voro värnpliktiga. Det finns naturligtvis olika befäl och militärläkare, och på många håll tas det nog den största hänsyn och på andra håll tas det ingen eller otillräcklig hänsyn.

De flesta sjukdomsfallen utgöras av tuberkulos och därefter är visst ledgångsreumatism grasserande. Olycksfall utgöra den minsta procenten av skador, som förekomma.

Så har jag också fått en förteckning på vad de årligen bifallna ansökningarna kosta staten. 1910 var det 1,606 kronor, sedan stiger det nästan oavbrutet, så att 1925 var kostnaden för staten 941,751 kronor och 66 öre, sålunda nära en miljon. Det mesta därav är ersättning för livräntor; läkarvård och sjukhusvård finns det ingen ersättning för, men väl för läkarbetyg och begravningshjälp, och så komma också livräntor till maka och barn och i något enstaka fall till föräldrar och syskon.

Vad får nu en sådan här värnpliktig, som blivit fullständig invalid? Jo, han får 900 kronor om året för närvarande, det är det högsta beloppet — en alldeles orimligt liten ersättning! Om denna ersättningsskyldighet nu skulle läggas under olycksfallsförsäkringslagen, så får den värnpliktige, om han är korpral, 1,600 kronor, och om han är menig 1,300 kronor. Enligt det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, som ännu icke är prövat, skulle beloppet höjas till 2,200 kronor för korpral och 1,600 kronor för menig, men även detta är en oskäligt liten summa. En värnpliktig, vars hela liv är förstört, som skulle ha fått stigande inkomster, satt bo och ingått äktenskap och så vidare, skulle under ett långt livs elände få nöja sig sig med 1,600 kronor i allra lyckligast fall, om det nu föreliggande förslaget går igenom. Han borde ha lika mycket i skadestånd som han kunnat beräkna, om han varit frisk och stigit i

Ang. de värnpliktigas byggande till liv och hälsa.
(Forts.)

Ang. de
värnpliktigas
tryggande till
liv och hälsa.

(Forts.)

graderna. På samma sätt skulle hans ersättning ökas. Det är den enda mänskliga och rättvisa grunden.

Staten, som brukar passa på att skaffa sig fördelar genom sin egen lagstiftning, har nu också föreskrivit en preskriptionstid av två år, vilken nu skall höjas till tre år. Om man alltså inte kommer med sitt krav inom den tiden, får man ingen ersättning alls. Varför skall inte i fråga om detta skadeståndskrav gentemot staten, som tvångsvis ålägger värnpliktiga att utsätta sig för detta lidande, gälla den vanliga preskriptionstiden, tio år, lika väl som för alla enskilda? Det måste bli en rättelse i det avseendet också, staten får icke vara nog oblyg att först utsätta dessa unga män för livstids elände och bereda deras föräldrar namnlös sorg och olycka och sedan slänga till dem en sådan här liten strunthacka. Det är så bekvämt visserligen att göra på det sättet och rättvisa är det ej fråga om. Om det skall vara rättvist, bör uppgöras en befordringsskala för dessa personer med hänsyn till deras tillämnade yrkesval. Man bör ta hänsyn till de inkomstgrader, som man får anta de hade stigit till i sina tillämnade yrken, om de fått vara friska, och låta dem — om jag så får uttrycka mig — erhålla behövliga löneförhöjningar i deras skadestånd. Och de tio årens preskriptionstid får inte heller glömmas.

Riksförsäkringsanstalten har i fråga om detta skadestånd gått in till regeringen två gånger med framställningar, och ändå har inte saken blivit beaktad, varken i 1925 års eller 1924 års härordningsförslag, och inte heller har riksdagen intresserat sig för densamma förrän år 1925. Därav framgår hur litet intresse vi ha för det mänskliga, i all synnerhet, så snart det är fråga om militärväsendet. Jag hörde, att man i andra kammaren diskuterade om en god anda i militärväsendet och det sades, att en sådan skulle ernås, om alla intresserade sig för detta. Men i ett militärväsen kan det aldrig bli någon god anda, ty det är något oandligt över det, det är ett rent mekaniskt tvång med krig som yttersta syfte. Därför kan man aldrig få någon god anda i militärväsendet. Det är en motsägelse, och då är det inte värt att tala om det.

Nu vet jag ej heller, vad man har att vänta i fråga om intresset att förebygga sjukdomar. Frågan är hänskjuten, såsom interpellationssvaret säger, till arméns sjukvårdsstyrelse och marinöverläkaren. Men det är nog icke tillräckligt. Dessa institutioner äro förmodligen bundna av instruktioner, fördomar och påtryckningar från den militära andan, vilket är något annat än en god anda. Jag kan inte annat än sätta frågetecken för, att dessa två myndigheter skola finnas villiga att verka för något avsevärt. Jag får alltså be regeringen vara så god att tänka själv också och se till, att det blir någon rätsida på denna icke militära angelägenhet.

I min interpellation, punkt 2, har också regeringen tillfrågats, om inte för statens ersättningsskyldighet bör gälla samma regler, som då en enskild är vållande till kroppsskada, i vilket fall fullt skadestånd skall utgå. På detta svarade försvarsministern ingenting. Han kunde ju åtminstone ha sagt, att det är en så delikat sak, att han inte ville inlåta sig därpå nu och föregripa en utredning. Men ministern teg alldeles. En sådan tystnad är nästan ännu mera ödesdiger än ett välvilligt tvivel. Så jag fruktar det värsta även i denna angelägenhet.

Emellertid får jag tacka ministern för att nu äntligen *något* göres, och man må hoppas det skall göras mycket, vilket jag dock inte väntar skall bli fallet.

Herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Jag har icke för avsikt att ingå på en diskussion om de åtgärder i det ena eller andra avseendet, som kunna komma att vidtagas. I fråga om ersättningen för skada ådragen under militär tjänstgöring anser jag det fullt rimligt, att Kungl. Maj:t avvaktar de av myn-

digheterna begärda förslagen, innan Kungl. Maj:t tillkännager i något avseende sin ståndpunkt inför riksdagen genom en av regeringsmedlemmarna. Beträffande dröjsmålet med förslaget i detta avseende vill jag endast erinra därom, att Kungl. Maj:t till 1920 års riksdag framlade vissa ändringsförslag och därvid meddelade riksdagen, att det stora förslag, som kunde förändras av 1918 års betänkande, icke var avsett att föreläggas riksdagen annat än i sammanhang med vissa socialförsäkringsfrågor, som varit under förberedande inom annat departement än försvarsdepartementet. Detta har för mig utgjort en anledning, senast vid prövningen av ärendet strax före denna riksdags sammanträde, att låta med saken anstå. Sedan har jag från riksförsäkringsanstalten begärt överarbetning på grund av ändrade förhållanden. Dessa ändrade förhållanden avse dels hänsyn till vad som föreslås i andra socialförsäkringsfrågor och dels hänsyn till att vi, sedan 1918 års förslag ingavs, ha fått en ny värnpliktslag och ett nytt avlöningsreglemente, till vilka man vid förslaget uppgörande ej kan underlåta att ta hänsyn.

I avseende å Kungl. Maj:ts uppdrag åt sjukvårdsstyrelsen och marinöverläkaren anser jag mig böra meddela kammaren, att herr Lindhagen av mig hade erhållit samma upplysningar, som nu gavs i interpellationssvaret, innan herr Lindhagen framställde sin interpellation. Det har sålunda inte varit under trycket av herr Lindhagens interpellation denna åtgärd vidtagits. Att åtgärden icke tidigare beror helt enkelt därpå, att den mängd arbete, som 1925 års beslut förde med sig, nödvändiggjorde en uppdelning av uppgifterna, inte endast inom Kungl. Maj:ts kansli utan också hos de myndigheter, som skulle erhålla uppdrag att utföra vissa av de beslut, som riksdagen hade fattat. Jag har därvid försökt förfara på det sättet, att det ur den ena eller andra synpunkten angelägnaste har kommit först och att myndigheterna inte på en gång belastats orimligt med uppdrag av verkställande eller utredande art. Hur långt man kan komma med förebyggande verksamhet, vågar jag inte yttra mig om, men jag tror mig våga säga, att man redan nu såväl från sjukvårdsmyndigheternas sida som från de rent militära myndigheternas sida låter sig angeläget vara att visa stor hänsyn för de värnpliktiga. Om man därvid icke kan förebygga, att olyckor inträffa, så är detta ju en sak, som sker även på andra områden än det militära. En annan sak är, att det självfallet ankommer på statsmakterna att vidta alla åtgärder, som kunna förminska de risker, för vilka de värnpliktiga utsätts.

Herr Lindhagen: Jag förstår ju mycket väl, att frågorna arbeta sig långsamt fram, men jag har tillåtit mig att fästa uppmärksamheten på, att i en sådan här sak föreligger den situationen, att man måste göra ett undantag från detta arbetssätt, ty här ske många olycksfall för varje år, som går. Det äger nämligen rum värnpliktsövningar varje år, och man ser, att under dessa år många skadas. Vi finna, att under 1925 skadades 794 värnpliktiga, vilka kommo in med ansökningar, och då blir följden, att i samma mån som man dröjer få dessa 794 icke sin rätt. De få för litet. Och vidare, om man icke vill tänka på att i god tid skydda de värnpliktiga till liv och hälsa och gör detta ögonblickligen, kommer man varje år, som man väntar, att spela krona och klave om deras liv på ett sätt, som icke bör få äga rum. Därför måste man försöka att bryta ut dessa frågor ur den nådiga tågordningen, det är min uppfattning.

Vad nu angår denna underrättelse, som skulle ha givits mig förut av vederbörande, frågade jag i förbigående en gång försvarsministern, om detta spörsmål icke blivit vederbörligen behandlat. Nej, svarade han, vi hava så många frågor, men jag har dem alla på en lapp, och de behandlas i tur och ordning, och även denna fråga tages upp, då man kommer fram till den på lappen i den turen och den ordningen. Det var det besked jag då fick.

Ang. de värnpliktigas tryggnad till liv och hälsa.
(Forts.)

*Ang. de
värnpliktigas
tryggande till
liv och hälsa.
(Forts.)*

Vad för övrigt beträffar tidpunkten för remissen av det ena ärendet var det ju så, att det remitterades den 19 mars och interpellationen framställdes den 9 mars. Att det remitterades är ju i alla fall någonting att vara tacksam för, d. v. s. jag för min personliga del har ju ingen anledning att tacka, men de värnpliktiga, som kommit att genom statsmakternas förvållande skadas till liv och hälsa, äro tacksamma för att remissen skedde omsider den 19 mars.

Jag skulle också vilja fråga, hur det förhåller sig med det fall, som påpekades för mig, av en framstående medlem av kammaren, för resten förutvarande justitieminister, ett fall från Boden, som skulle hava stått omnämnt i pressen. Får man verkligen göra så med de värnpliktiga och låta dem öva sig i att frysa och ligga mitt i smällkalla vintern i tält, så att de frysa fast vid tältväggarna? Jag har visserligen hört, att de ibland frysa fast i boskapsvagnar under transporter, men att de frysa fast vid tältväggar, förekommer verkligen något sådant? Det är mycket som passerar, utan att man får veta något därom.

Herr Åkerman: Herr vice talman! Jag tror, att vi alla få vara herr Lindhagen mycket tacksamma, därför att han bragt denna fråga på tal. Det är nog en av de frågor, man ofta bör tala om så att den icke faller i glömska, detta spörsmål om hur man bör ordna för de värnpliktiga under den tid, de stå till kronans förfogande, så att de icke taga skada till hälsan.

Herr Lindhagen har vidrört en del exempel, men jag skall be att få påpeka en omständighet, som jag tycker är mycket viktig. Det vore vänligt av herr försvarsministern, om han ville tänka även därpå. Det gäller snyggheten i logementen. Jag har från rätt många håll hört klagas över, att den saken lämnar mycket övrigt att önska. Detta är naturligtvis mången gång beroende på de värnpliktigas egen drumlighet, om jag så får uttrycka mig, då pojkar, som komma från hem, där de icke fått lära sig bättre, bära sig dumt åt på många sätt genom bristande snygghet och genera sina kamrater. Men det är naturligtvis utomordentligt viktigt, att befälet ser upp med sådant, så att det hålles snyggt, fint och sunt i logementen och så att alla värnpliktiga, som ha sinne för snygghet, icke underkastas onödigt lidande genom sina ouppmärksamma kamraters åtgöranden. Jag tror, att detta är en mycket viktig fråga, och det har många gånger uppstått sjukdomar genom osnygghet, där mycket folk samlas på ett ställe.

Vad nu beträffar detta exempel från övningar i Boden, som herr Lindhagen nämnde, så vill jag uppriktigt bekänna, att det är jag, som lämnat herr Lindhagen den uppgiften. Då jag såg, att denna interpellation skulle besvaras i dag, kom det för mitt minne, att jag för några dagar sedan läst i en tidning ett alldeles upprörande exempel på, hur man hade förfarit med en del värnpliktiga uppe i Boden, vilka förfrusit sig och blivit mycket lilla medfarna på åtskilliga sätt. Det stod där i tidningen — det låter ju nästan otroligt — att de värnpliktiga hade fått tälta ute i 30 graders kyla. Kan det verkligen vara möjligt? Jag tycker, att det är någonting oerhört, om så skulle vara förhållandet. Men det skulle då bero på, att det följes en viss slentrian i det militära livet, vilken det nog är svårt att utrota. Man får många gånger intrycket av, att vederbörande handla efter gamla maximer och icke gärna vilja taga sitt förnuft till fånga. Själv har jag en del bekanta, som ha söner i värnpliktsåldern, och jag har verkligen hört berättelser, som äro fast otroliga, om huru det går till. Jag måste säga mig, då det nyligen här talats om den goda andan inom armén, att man får vara mycket noga med att icke denna goda anda undergräves genom olämpligt uppträdande av dem, som hava ansvaret för övningarna och för anordningarna på övningsplatserna. Man får verkligen där se underliga saker. Jag skall tala om en liten episod. Den berör inte precis hälsan och livet utan visar snarare, huru man går tillväga

med att förstöra en dyrbar tid, men det ena hänger ihop med det andra, och det beror naturligtvis på, att allting skall gå efter en slentrianmässig fason. För någon tid sedan var jag ute och promenerade i min hemtrakt, och kom genom en skog. Där var då en furir i färd med att på en väg drillna några värnpliktiga och lära dem, huru de skulle göra, då de skulle begära permission. Jag stannade en stund för att se på det, och jag stannade visserligen icke tillräckligt länge för att kunna iakttaga, hur det utvecklade sig, men mycket länge i alla fall, medan de höllo på med det. Där stodo de unga herrarna uppställda i en rad och den ene efter den andre kallades fram till herr furiren, som stod uppsträckt och mycket viktig och såg noga till, att var och en spände vadorna ordentligt med bröstet fram och magen in och öronen väl tillbakadragna o. s. v. De skulle så komma fram den ene efter den andre och göra honnör på ett bestämt sätt och på visst sätt uttala dessa ord: »Furir! Nr den och den anhåller om permission.» Det var ju märkvärdigt i alla fall, att en så enkel övning kunde hålla på så förfärligt länge. Då man ser sådant, ser att det lägges en död och slentrianmässig hand på övningarna, så förstår man att detta även är fallet med renhållningen och mycket annat. Det är därför väl, att det finns någon, som vill se upp med herrarna där borta. Jag hoppas, att herr försvarsministern tänker även på dessa förhållanden och söker tillse, att man icke går tillväga på det sättet, att folk reser från lägerplatserna med hat mot armén, fastän de kommit dit med kärlek till den.

Ang. de värnpliktigas tryggnad till liv och hälsa.

(Forts.)

Herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Jag känner mig pliktig att säga, att jag fått för många bevis på, att det arbetas med intresse och nit inom försvarsväsendet, för att jag skulle kunna utan vidare låta stå här såsom anmärkningar i allmänhet några framdragna exempel ur högen.

Det är ju på alla områden så, att de fel, som begås, bliva påtalade. Det, som befinnes anmärkningsvärt, framföres, men det, som är bra, det som är väl gjort, det som skötes ordentligt, det ägnar man aldrig någon särskild uppmärksamhet, därför att det tycker man blott är fullt i sin ordning. Det är på det militära området såsom på alla andra områden, att där utföres ett mycket gott arbete, ett mycket omsorgsfullt arbete, ett mycket insiktsfullt arbete. Det räknar man blott till det naturliga. Så händer det några gånger att man brister i omsikt, att man brister i det, som anses vara det riktiga, och då påtalas detta. Och om man tar på det sättet några exempel för att påvisa, att det ännu finns ting, som böra uppmärksammas och missförhållanden, som böra undanröjas, så är detta endast belysande och riktigt. Men man skall akta sig för att göra detta till bevis på, att så går *allting* till på det militära området. Det är icke mera så, att allting sker bara efter slentrian, utan det är tvärtom så, att särskilt efter det senaste stora riksdagsbeslutet har det arbetats med mycken iver på att t. ex. på bästa sätt utnyttja övningstiden. Men inom ett så stort område kan man naturligtvis påträffa både olämplig personal och olämpliga metoder, och jag är övertygad om, att det icke skall möta någon svårighet att erhålla de militära myndigheternas medverkan till att på detta område skapa bättre förhållanden.

Herr **Lindhagen**: I anledning av det näst sista anförandet skulle jag vilja önska, att försvarsministern tillägnade sig litet mera misstänksamhet, att icke allt står så rätt till. Jag sade ju också för min del, då jag tackade för det benägna svaret, att det är ju givet, att många officerare och militärläkare se till, att sådana här sjukdomsfall aldrig inträffa, men andra se icke till det. Det är därför icke sagt av någon, att detta är en allmän företeelse. Men

Ang. de
värnpliktigas
tryggande till
liv och hälsa.

(Forts.)

det är nog, att det förekommer mycket ofta, och jag vill ytterligare erinra försvarsministern om de 794, som bara under fjolåret begärde ersättning, för att de hade blivit skadade till hälsan under det året, av vilket antal 168 ansökningar avslogos. Det kvarstår alltså i varje händelse 626 fall, då skada faktiskt inträffat. Det är alldeles för mycket, att 626 personer bliva illa medfarna, i vilken utsträckning känner jag inte, men i alla fall illa medfarna. Det bör icke få ifrågakomma. Och jag är övertygad att i alla lindrigare fall har merendels ingen anmälan skett och icke heller för svårare, ty det är en lång procedur, man måste anlita, utan det är de allra svåraste fallen, förmodar jag som här komma till vår kännedom och av dem kanske icke heller allesammans.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 214, angående anslag till socialstyrelsen m. m.; samt
nr 215, angående försäljning av Södermanlands regementes förutvarande mötesplats Malma hed m. m.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 210, med förslag till lag om villkor i vissa fall för ägostyckning och jordavsöndring m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 10 och 67—73, bevillningsutskottets betänkanden nr 30—32, bankoutskottets utlåtanden nr 29 och 30 samt första lagutskottets utlåtande nr 24.

Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om förbud mot anordnande utan polismyndighets tillstånd av demonstrationståg m. m. på allmän plats å landsbygden.

Med föranledning av en av herr *Frändén* inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 15, hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana föreskrifter, enligt vilka demonstrationståg och därmed jämförliga tillställningar icke finge äga rum på allmän plats på landsbygden utan föregående anmälan till polismyndigheten.

Reservation hade avgivits av herrar *Sandegård*, *Magnuson* och *Karlsson* i Gillberga, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Magnuson**: Herr förste vice talman! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av att jag står som en av reservanterna i föreliggande fråga.

Den ärade motionären yrkar i sin motion, att demonstrationståg och därmed jämförliga tillställningar icke skola få äga rum på allmän plats på landsbygden utan tillstånd av polismyndigheten. Vad det är för erfarenheter, som ligga bakom den ärade motionärens framställning, vet jag icke.

Jag känner icke till huruvida det är erfarenheter från hans egen bygd, eller om det är vidare erfarenheter från hela vårt lands landsbygd med dess lojala befolkning. Emellertid har utskottet icke kunnat gå med på motionärens önskan, att tillstånd skall vara erforderligt för sådana demonstrationer och andra tillställningar, men utskottet har dock med stöd av de infortrade länsstyrelsernas utlåtanden ansett sig i någon mån böra tillmötesgå motionären genom att, såsom utskottet säger, framhålla »att såsom villkor för avhållande av tillställning av ifrågavarande slag bör fordras allenast skyldighet att i god tid förut göra anmälan hos polismyndigheten».

Reservanterna hava, också de med stöd av de från länsstyrelserna infortrade utlåtandena, ansett sig kunna gå på avslag. De förmena, att redan nu finns det möjlighet för varje kommun, som icke redan har beslutat någonting dylikt, att besluta ändringar såsom det heter, i de kommunala ordningsstadgandena. I fall anledning föreligger, kan alltså var och en redan nu på sin ort få fram sådana bestämmelser, som kunna behövas för upprätthållande av ordningen på landsbygden, även beträffande trafiksäkerheten. Reservanterna förmena, att såväl i § 13 som i § 30 ordningsstadgan för rikets städer som även i §§ 7 och 74 i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet beredas redan nu åt kommunerna sådana möjligheter. Reservanterna anse därför, att med nu gällande bestämmelser är det onödigt att åstadkomma någon speciallagstiftning i denna fråga.

Jag nämnde, att redan nu ha några kommuner med stöd av gällande förordning kunnat besluta införandet av sådana kommunala ordningsstadgar. Så har verkligen skett, och det påvisas också i utlåtandet från länsstyrelsen i Örebro, vilken högst uppe på sidan 17 i det föreliggande betänkandet säger: »Inom flertalet av de större samhällena å länets landsbygd är ordningsstadgan för rikets städer gällande, och 13 § av samma stadga är i dess helhet tillämplig inom flera av länets landskommuner.» Utskottet yttrar självt på sid. 2 överst, att beträffande landsbygden »finnes dock möjlighet för landskommun att i enlighet med 7 och 74 §§ i kungl. förordningen om kommunalstyrelse å landet den 21 mars 1862 antaga särskilda kommunala ordningsstadganden av det i motionen åsyftade innehåll, vilka ordningsstadganden dock skola fastställas av länsstyrelserna».

När jag håller på att citera, må det tillåtas mig att även mot den ärade motionären citera ett utlåtande från länsstyrelsen i Västerås. Denna länsstyrelse säger: »Det förefaller, som om motionären icke tillräckligt beaktat stadgandet i § 30 av ordningsstadgan, enligt vilken länsstyrelse genom beslut, som skall underställas Kungl. Maj:ts prövning, kan förordna, *dels* att ordningsstadgan skall i tillämpliga delar gälla även för köping, hamn, fiskläge eller annat ställe med större sammanträngd befolkning, *dels ock* att § 13 i ordningsstadgan skall tillämpas å visst område invid eller i närheten av stad. Vid tillämpning av sagda § 30, som emellertid förutsätter även andra skäl än ordningssynpunkter, synes sålunda en huvudpart av de önskemål, motionären framställt, kunna tillgodoses.»

Reservanterna anse med gott stöd av dessa utlåtanden av länsstyrelserna, att några lagstadganden eller någon förändring i gällande lagstiftning, då behöfliga ordningsföreskrifter således redan finnas, icke är av nöden.

Naturligtvis kan man av de mångordiga länsstyrelsernas utlåtanden få belägg för olika uppfattningar i denna fråga som i så många andra frågor, när man inhämtar utlåtanden. Men reservanterna hava för sin del ansett, att någon lagändring icke behöves.

Hur skall det då gå till, då en kommunalstämma eller en kommunalstyrelse önskar fatta ett sådant beslut om ändring av ordningsstadgan? Naturligtvis måste det väckas förslag härom, och för att väcka förslag måste man hava

*Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)*

Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)

anledning härtill. Det måste finnas något fog för saken, och finnes det någon anledning och något fog för sådana stadganden på en ort, så kan detta säkerligen leda till att ett dylikt förslag upptages och att det även genomdrives, beslutas och tillämpas. Läser man mycket noga de inkomna utlåtandena från länsstyrelserna, så skall man också finna, att ej färre än något mera än hälften av dem, oavsett vilken slutsats de kommit till, i motiveringen uttalat, att något verkligt behov av de föreslagna åtgärderna icke föreligger. De yttra sig på olika sätt: »inga olägenheter ha visat sig hittills», »behovet av skärpta föreskrifter har icke visat sig vara trängande», »ingen skärpning av gällande lag är nödvändig» o. s. v. Det synes då vara onödigt att söka få fram en skärpning av nu gällande bestämmelser. Man måste säga, att det finns tillräckligt med lagar även på detta område, som kunna tillämpas, ifall det skulle behövas, även för landsbygdens del. Det är dock, mina herrar, åtskillig skillnad på landsbygden och en stad, där, såsom vi veta, anmälningsskyldighet föreligger, när det gäller offentliga demonstrationståg. Skillnaden ligger däri, att så lätt som det är i en stad att ordna med ett möte helt hastigt är det icke på landsbygden, och även om lagändringen inskränkes till att man föreskriver en anmälningsskyldighet, är det icke så lätt att alltid träffa myndighetspersonen, landsfiskalen eller vem det vara må. Det är alla gånger icke så lätt, då väl utskottet med sitt förslag om anmälningsskyldighet, avser att anmälan skall insändas skriftligen till vederbörande. Utskottet yttrar därtill, att den skall insändas i god tid. Varför? frågar man sig. Jo, naturligtvis för att myndigheterna skola kunna ordna med de möjligheter, de hava för bevakning exempelvis av en väg, ifall mötet eller demonstrationståget skall avhållas på allmän väg eller för att om ett möte skall äga rum invid en kyrka, på en skolgård etc. vittaga erforderliga dispositioner i bevakningshänseende. Därför behöver anmälningen insändas i god tid.

Här spelar också in lokalbristen på landsbygden. Det är ju uppenbart, att på landsbygden oftare än i städerna sammankomster och möten i fullt legitimt syfte måste äga rum på allmän plats i brist på lokal. Då föreligger ju alltid sådan anmälningsskyldighet, som utskottet här förordar. Men ännu finns det på sina håll, myndighetspersoner, t. ex. landsfiskaler, som icke alla gånger så gärna se, att dessa olika slag av möten och sammankomster äga rum utan som möjligen vilja förhindra eller åtminstone förskjuta tiden för sådana sammankomster. Ett exempel, som talar mot införande av denna anmälningsplikt, vill jag anföra. En talare från ett parti, vilket som helst, är under valtiden ute och reser. På genomresa i en ort finner han, att folkstämningen föranleder ett möte. Han har icke förut haft möjlighet att meddela någon där på orten sin avsikt. Av en ren tillfällighet är det som han finner, att han bör ordna ett valmöte. Han måste göra det, och vad inträffar? Jo, mötet får troligen avhållas, men resultatet blir, att böter komma att drabba anordnaren eller anordnarna av mötet. Detta blir sålunda resultatet. Men då frågar jag mig: kan man överhuvud taget säga, att det finns möjlighet på landsbygden att förhindra sådana mötens avhållande, vilka exempelvis icke blivit i förtid anmälda? Finns det möjlighet för dessa myndighetspersoner på landsbygden, med den lilla personal de hava till sitt förfogande och med det vidsträckt område som de hava att övervaka, finns det möjlighet för dem, säger jag, att förhindra exempelvis spontant tillkomna demonstrationer? Jag tror det icke. Jag är visserligen stadsrepresentant och jag känner icke så noga förhållandena på landsbygden, men jag föreställer mig dock, att det skulle vara mycket svårt att hindra ett dylikt möte. Och sedan ett sådant möte hållits, kanske en person, som icke gillar detta möte, gör en anmälan efteråt — en efteranmälan således — och detta resulterar i böters utkrävande hos anordnaren av mötet.

Jag tror icke, mina herrar, att man med en skärpning av de bestämmelser och stadganden, som vi redan äga, vinner någonting. Man väcker bara olust i vårt land och på vår landsbygd hos den befolkning, som man dock måste erkänna alltid varit lojal mot våra lagar. Man väcker olust, och det har väl icke varit motionärens eller utskottets mening. I allmänhet kan man säga, att en kringskärning av bestående frihet alltid kan anses riskabel och olämplig.

På grund av vad jag anfört ber jag, herr förste vice talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

*Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.*

Herr Sundberg: Herr talman! Reservanterna hava såsom huvudskäl för sitt avslagsykande anfört, att något behov av skärpta föreskrifter i de uti motionen berörda hänseenden i allmänhet icke kan anses föreligga. Häremot skall jag be att få anföra, att dock en hel del länsstyrelser påvisat, att ett verkligt behov föreligger i denna del, först och främst länsstyrelsen i Härnösand, som yttrar: »Vid upprepade tillfällen hava störande uppträden för- anletts av s. k. demonstrationståg och därmed jämförliga tillställningar å allmänna vägar och andra allmänna platser av detta läns landsbygd.»

Länsstyrelsen i Falun förklarar, att »bestämmelser för landsbygden motsvarande 13 § i ordningsstadgan uti förevarande fall kunna anses vara av behovet påkallade».

Länsstyrelsen i Mariestad yttrar med hänsyftning på landsbygden: »Att bestämmelser i sådant hänseende dock äro behöfliga även där, torde erfarenheten få anses hava givit vid handen. Samfärdseln å landsbygdens vägar är numera av helt annan karaktär än förut.»

Länsstyrelsen i Kalmar anför: »Att länsstyrelsen i den allmänna ordningens intresse och särskilt med hänsyn till den synnerligen livliga trafik, som numera genom automobiltrafikens utveckling råder å de allmänna vägarna, anser bestämmelser i det av motionären angivna syfte av behovet påkallade.»

Länsstyrelsen i Linköping förklarar, att den, »i likhet med de hörda länsmyndigheterna och på huvudsakligen samma skäl som de, anser en lagstiftning i den riktning, som i motionen ifrågasättes, vara påkallad av nu rådande förhållanden».

Dessutom hava alla länsstyrelser, med undantag för ett par stycken, samstämmigt förklarat, att i den allmänna ordningens och den allmänna trafikens intresse bestämmelser av antydd art lämpligen böra införas.

Från reservanternas sida har också yttrats, att dessa bestämmelser icke kunna vara nödvändiga, av den anledningen, att varje kommun ägde att besluta om särskilda ordningsföreskrifter, och de skulle då även kunna upptaga bestämmelser om ifrågavarande tillställningar i ordningsföreskrifterna. Jag tror icke, att de kommunala organen äro lämpliga att bedöma frågor om dylika bestämmelser, och samma åsikt kan alldeles tydligt utläsas ur länsstyrelsernas uttalanden.

Reservanterna ha också ansett, att någon speciallagstiftning på detta område icke skulle vara påkallad. Här ha tydligen reservanterna tänkt på vad länsstyrelsen i Örebro yttrat i sitt utlåtande, nämligen att det spörsmål, som nu är i fråga, icke bör lösas genom en speciallagstiftning, utan i sammanhang med frågan om en allmän ordningsstadga för rikets landsbygd. Jag tror nog, att en sådan ordningsstadga skulle kunna vara av behovet påkallad, men jag vill påpeka, att det spörsmålet, såvitt jag vet, ännu icke varit uppe och att det kan dröja en avsevärd tid, innan den frågan kommer upp. Att vänta med införandet av så pass självklara bestämmelser som de ifrågasatta, tills i en mycket avlägsen framtid landsbygdens ordningsfråga kommer upp, kan icke vara någon mening med.

Jag skall be att få fästa herrarnas uppmärksamhet på att vad som från

Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)

utskottets sida i anledning av motionen här föreslagits egentligen är en mycket blygsam begäran. Det fordras ju icke annat, än att den, som vill anordna ett möte på gata eller å torg eller å allmän plats, som är upplåten för den allmänna trafiken, skall göra en anmälan om detta i förväg. Det är väl icke för mycket begärt. För min del går jag så långt att jag anser att på platser, som äro upplåtna åt den allmänna samfärdseln, inga som helst möten, som föranleda större folksamlingar, böra få äga rum.

Jag ber att få betona, att utskottets förslag ju icke innebär något förslag om anmälningsskyldighet i fråga om möten utomhus på enskilt eller förhyrt område, icke heller anmälningsskyldighet i fråga om möten inomhus. Det kan ju ifrågasättas, om icke anmälningsskyldighet borde ifrågakomma även här, men utskottets förslag går icke på den linjen, och motionen är så avfattad, att den icke kan anses innefatta dessa slag av möten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Luterkort**: Herr talman, mina herrar! Jag anser för min del, att reservanterna ävensom den förste ärade talaren i denna debatt ha angivit fullt bärande skäl för avslag å föreliggande utskottshemställan. Om det förhåller sig så, att man i allmänhet, vilket ju erkännes över hela linjen, måste vara försiktig med att stifta lag, då icke något absolut behov av lagstiftning föreligger, torde väl detta i all synnerhet vara fallet, då det gäller ett lagstiftningsområde av den ömtåliga beskaffenhet, varom här är fråga. Ty enligt min uppfattning kan dock inte fränkommas, att det här kommer att röra sig om det stora lagstiftningsområde, som berör vår församlings- och demonstrationsfrihet. Innan jag med några ord visar upp sammanhanget i detta avseende, skall emellertid också jag be att med några ord få beröra de ytt-randen, som föreligga i detta utskottsutlåtande, och som särskilt från den siste ärade talarens sida åberopats såsom ett huvudsakligt och avgörande stöd för utskottets hemställan.

Jag vågar uttala den meningen, att en närmare granskning av de föreliggande utlåtandena från länsstyrelserna skola visa, att länsstyrelsernas *motiveringar* icke utgöra något verkligt stöd för de tillstyrkanden, som i icke ringa utsträckning, såsom den föregående talaren sade, föreligga från olika länsstyrelser, och jag skall för att visa detta be att få fästa herrarnas uppmärksamhet på den närmare innebörden av ett par tre av dessa länsstyrelseutlåtanden.

Jag har iakttagit, att man i pressen särskilt åberopat, att länsstyrelsen i Stockholms län tillstyrkt den föreliggande motionen, och jag skall därför tilllåta mig att något närmare belysa på vad sätt länsstyrelsen i Stockholms län tagit ståndpunkt i ämnet.

Länsstyrelsen i Stockholm säger på följande sätt: »På frågans nuvarande läge anser sig länsstyrelsen visserligen icke böra göra något definitivt uttalande i ämnet» — alltså ett mycket försiktigt uttalande —» men finner sig dock oförhindrad att giva uttryck åt den uppfattning, att skäl synas tala för en lagstiftning i den i motionen angivna riktning.» Ser man sedan efter vad det är för skäl, som länsstyrelsen i Stockholms län åberopar, finner man, att länsstyrelsen i Stockholms län, som helt naturligt är, endast och allenast åberopar det skälet, att det är behöfligt, att det iakttages större försiktighet med hänsyn till den ökade trafikintensiteten och särskilt den ökade trafikintensitet, som givit sig tillkänna här i Stockholms län. Något annat skäl har denna länsstyrelse icke för sitt i övrigt, som jag sade, mycket försiktiga uttalande. Men, mina herrar, detta skäl, som Konungens befallningshavande i Stockholms län anför, är ett helt annat skäl än det, som ligger bakom min ärade bänkkamrats motion. Jag tror, att han skall ge mig rätt i att det nog inte är trafiksäker-

heten på vägarna i Västernorrlands län, som givit herr Frändén uppslaget till denna motion, och för att taga ett exempel, som faller inom min egen erfarenhet och kanske även herr Frändéns, skall jag be att få nämna ett fall, som kanske inte är herr Frändén alldeles obekant, men som kan vara av ett visst intresse, då det gäller att bedöma, i vad mån det kan vara lämpligt och görligt att gå fram på den av utskottet nu föreslagna linjen.

Fallet inträffade förliden sommar uppe i Västernorrlands län. Resultatet hade jag själv att göra med, då följden blev ett mål vid häradsrätten, där jag satt som ordförande. Det gällde två avdelningar — herr Frändén känner säkert till båda två — den ena en avdelning av skogs- och flottningsarbetarförbundet, den andra en avdelning av föreningen Arbetets frihet. Båda två hade en vacker sommarsöndag anordnat möten på var sitt ställe, beläget 2 à 3 kilometer från en punkt, som vid detta tillfälle var utsatt för blockad, »Gråbommen». Då fingo de olika föreningarna på ömse sidor reda på varandras möten, och så beslöt å ömse håll, att man skulle göra en demonstration och träffas vid Gråbommen för att, som det hette, »språka med varandra». Det var ett femtiotal man på vardera sidan, och man ställde upp ordentligt och tågade i ordnad trupp till Gråbommen, där man möttes. Sedan kom till stånd ett mer eller mindre vänskapligt samtal — det var såvitt man kunde finna helt vänskapligt så länge man höll sig ute på vägen — men så tyckte man det blev kallt därute, och därför samlades man i en stuga, därinne blev det nu ett uppträde, som ledde till ett vanligt misshandelsmål, däri häradsrätten, och även hovrätten, dömde några personer till vederbörligt straff enligt allmänna strafflagen. Detta var nu ett typiskt demonstrationståg av den art, som — jag är absolut övertygad därom, och jag tror inte det kan motsägas — motionären åsyftar. Vi skola alltså vara ärliga mot varandra min bankkamrat och jag och komma överens om att det är sådana demonstrationståg det närmast gäller, och då frågar jag, kunde det fordras, att dessa medlemmar av Arbetets frihet, skulle göra anmälan till landsfiskalen om den »demonstration» till Gråbommen, som, det medger jag, skedde i lika god ordning från deras sida som från flottningsarbetarnas, men som på intet sätt varit avsedd eller påtänkt, när man i respektive avdelningar utsatte ifrågavarande enskilda sammankomster. Men helt säkert menar herr Frändén, att i ett dylikt fall »demonstranterna» skulle begära tillstånd till demonstrationen. Med all rätt har dock utskottet uttalat tvekan om vad som kan menas med uttrycket i motionen »därmed jämförliga tillställningar».

Jag har anfört detta exempel för att visa upp det bristande sambandet mellan länsstyrelsens i Stockholms län motivering för denna lagstiftning och motionärens motivering, och detta samband är väl ändå ganska viktigt, när det gäller att taga ställning till en sådan fråga.

Det är för övrigt inte endast i fråga om Stockholms länsstyrelses uttalande en sådan oöverensstämmelse med motionärens synpunkter förefinnes, utan det är nog fallet med en hel del av länsstyrelsernas utlåtanden. Med all rätt säga länsstyrelserna, »att vi behöva garantier för att ordningen på vägarna icke störes». Det är alldeles riktigt. Men det är inte detta, som herr Frändén vill — det tror jag mig böra säga, och det bör kammaren ha klart för sig, innan den fattar position i ämnet.

Sedan vill jag starkt understryka, att ett stort antal av länsstyrelser i mer eller mindre tydliga ordalag förklarar, att de icke ha erfarenhet av att frånvaron av sådana bestämmelser vållat några som helst olägenheter. Icke heller motionärens egen länsstyrelse har kunnat uppgiva, att frånvaron av sådana bestämmelser, som herr Frändén önskar, visat sig medföra något bekymmer för länsstyrelsen.

Därefter kommer jag till min egen länsstyrelse, som jag tyvärr inte kan ge

*Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)*

Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)

något gott vitsord för dess sätt att skriva i denna sak. Jag får verkligen säga, att jag i stället känner mig något generad över länsstyrelsen i Härnösand. Jag tar upp dess yttrande särskilt, därför att herr Sundberg åberopade, vilket jag naturligtvis väntat mig, länsstyrelsens i Härnösand utlåtande såsom ett synnerligen starkt belägg för hela denna lagstiftning. Det är tråkigt, att det skall ha blivit på detta sätt. Därför nödgas jag emellertid med några ord uppehålla mig särskilt vid detta utlåtande. Länsstyrelsen säger: »Vid upprepade tillfällen hava störande uppträden föranletts av s. k. demonstrationståg och därmed jämförliga tillställningar å allmänna vägar och andra allmänna platser av detta läns landsbygd.» Sedan tillägger länsstyrelsen: »Även då man med god tanke om de demonstrerandes ordningskärlek velat förutsätta att oordningar icke skulle förekomma vid dessa tåg, har erfarenheten visat, att ordningen ej sällan blivit störd och att det icke varit för vederbörande polismyndighet möjligt att behörigen upprätthålla densamma, helst polismyndigheten i de flesta fall icke på förhand ägt kännedom om demonstrationens företegande.»

Jag tycker, att det är tråkigt, att länsstyrelsen i Härnösand skall tala så illa om sin egen förmåga att kunna upprätthålla ordningen i Västernorrlands län. Mina herrar, jag har under de 2 1/2 år jag haft tillfälle att tjänstgöra som domare i södra delen av länet, icke märkt något av den bristande ordning, som länsstyrelsen här vitsordar. Länsstyrelsen i Härnösand får du ursäkta mig, om jag icke kan finna, att ett sådant utlåtande bör väga så tungt här inför första kammaren.

Jag vill tillägga, i anslutning till vad den siste talaren sade, att jag har en positiv erfarenhet på detta område, som hänför sig till den sydligare delen av länet, nämligen Medelpad, där jag icke blott varit domare utan även varit i tillfälle att mycket nära följa de olika arbetargruppernas fackliga och politiska arbete. Jag måste då säga herrarna, att såvitt det gäller de båda domsagorna i Medelpad är det inte riktigt — jag bestrider, att det är riktigt — vad länsstyrelsen i Härnösand här uttalar. Under de två sista åren har i dessa domsagor, som omfatta några av vårt lands tätast befolkade arbetarcentra, icke förekommit något, som givit anledning till sådana bekymmer, som länsstyrelsen i Härnösand här givit uttryck åt. Jag menar alltså, att herr Sundberg icke bör så starkt kunna åberopa denna länsstyrelses utlåtande som här skett.

Den länsstyrelse, som emellertid satt fingret på den ömma punkten i frågan torde vara länsstyrelsen i Uppsala län, vars utlåtande är undertecknat av herr Hjalmar Hammarskjöld. I detta utlåtande säges: »Motionärens yrkande, att allmän plats å landsbygden icke må utan tillstånd av polismyndigheten tagas i anspråk för demonstrationståg och därmed jämförliga tillställningar, synes hava goda skäl för sig.» Men tillägger länsstyrelsen: »Länsstyrelsen kan emellertid icke underlåta att fästa uppmärksamheten därpå, att genom en föreskrift härom endast en ringa del löses av de frågor, som behandlades i sakkunnigbetänkande den 11 oktober 1919 med förslag till lag om utövandet av den svenska medborgare tillförsäkrade församlingsrätt m. m.» Detta sakkunnigutlåtande har jag här i min hand. Det är avgivet av sakkunniga, som i maj 1918 av Kungl. Maj:t tillkallades för att upprätta förslag till ny lagstiftning och till ändringar av nu gällande författningar, som kunde anses erforderliga för fastställande av församlingsfrihetens grundsats och av de för dess genomförande nödiga ordningsföreskrifterna. Jag skall inte taga herrarnas tid i anspråk genom att utförligare redogöra för innehållet i detta betänkande, men jag anser mig böra peka på ett par punkter där, som äro av intresse, särskilt med hänsyn till det läge frågan kommit i, då utskottet här har föreslagit en *anmälnings*-skyldighet.

Jag vill då nämna, att första gången det till införande i vår lag föreslogs en

positiv bestämmelse om församlingsfrihet — det skedde i lagkommitténs förslag 1839 — förekom ingen bestämmelse om anmälningsskyldighet. Detta skedde däremot 1849, då för första gången, kan man säga, en positiv bestämmelse om församlingsfriheten infördes. Denna bestämmelse övergick sedermera i vår numera gällande strafflag. § 8 i 1849 års förordning lydde sålunda: »Ej vare menighet i landet eller i stad förment, att sammankomma till överläggning om mål eller ärende, som menigheten rör; ej heller må sådan sammankomst av offentlig myndighet upplösas, såframt därvid ej företages något, som emot lag stridande är eller eljest allmän ordning stör.» Men i detta stadgande infördes till att börja med en bestämmelse om att anmälan skulle göras till offentlig myndighet. Dock vill jag för herr Frändén omtala, att denna bestämmelse genomfördes mot bondeståndets bestämda gensaga utav de tre högre stånden, och jag antar, att herr Frändén i dag på ett eller annat sätt dock vill representera bondeståndet.

För att belysa, hurdan åskådningen på detta område varit tidigare, vill jag framhålla, att 1850 utfärdade överståthållaren här i Stockholm en kungörelse, varigenom förordnades, att var och en, som ville inom huvudstaden giva offentliga föreställningar såsom bl. a. allmänna föredrag, skulle, vid vite av 25 riksdaler banko, innan kungörande om tillställningen ägde rum, genom tidningarna, anslag eller annorledes, därom hos poliskammaren skriftligen eller muntligen göra anmälan. Men på den tiden grep justitieombudsmannen in och fann vid granskning av berörda kungörelse, att överståthållarämbetet genom dess utfärdande överskridit sin befogenhet och därför kunde bli underkastad laga ansvar. Det är rätt betecknande, för hur man på den tiden från denne representant för de allmänna medborgerliga rättigheterna betraktade en sådan sak som den herr Frändén nu vill, att vi på en liten bakväg skola återinföra i vår lagstiftning.

Som jag nämnde, övergick denna bestämmelse i vår allmänna strafflag, där den fortfarande finnes kvar. Men när detta skedde vid 1862—63 års riksdag, då ströks anmälningsskyldigheten. Den finnes alltså inte kvar i strafflagen, och den har med berätt mod strukits. Som motivering härför sade vederbörande utskott, att utskottet ansett stadgandet, att sammankomst skall hos den offentliga myndigheten förut anmälas, böra ur förslaget utgå. Jag kan tillägga, hur utskottet motiverade detta — det kan ha sitt intresse. Utskottet yttrade: »Klagan har nämligen försports över den omgång och den tidsutdräkt, som härigenom å landet ofta förorsakats, då den offentliga myndighetens representant är boende på långt avstånd eller ej kan anträffas; och med den utsträckning, offentligheten hos oss vunnit, läser ej skäligen kunna befaras, att sådan sammankomst skulle kunna hållas hemlig.» Ja, den satsen gäller naturligtvis, särskilt den sista, i ännu mycket högre grad i våra dagar, och jag tror, att erfarenheten visar oss, att det icke finnes större skäl nu att gå på någon dylik anmälningsskyldighet, och herr Magnuson i Stockholm har också angivit skälen, varför man icke bör göra det.

Till sist vill jag nämna ett par ord om detta förslags öde. Det visar nämligen, att denna fråga om församlingsfriheten var så besvärlig att lösa, att den än i dag inte fått någon lösning. Kommittén hade många vägar att välja på. Det var fråga om, huruvida man skulle ändra nuvarande bestämmelser, eller huruvida det skulle ske genom att man i grundlagen inskrev noggranna bestämmelser om demonstrations- och församlingsfrihet. Dessutom fanns en tredje väg, nämligen att ordna det genom grundlagsändring och genom av riksdag och konung gemensamt stiftad lag. Men det har som sagt visat sig synnerligen svårt att komma fram, och något resultat föreligger ännu i dag icke. Nu kan man verkligen undra om första kammaren kan, på de skäl jag här sökt och tror mig ha lyckats visa verkligen föreligga, vara med om att rycka ut denna sak ur det

*Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)*

*Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)*

stora problemet, om hur vi skola genom lagstiftning eller underlåtenhet att lagstifta ordna rätten till demonstration och församlingsfrihet. Jag får säga, att det förefaller mig hart när otroligt, att så skulle kunna ske. För min del kan jag inte vara med därom, och därför, herr talman, yrkar jag avslag åt utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Schedin: Herr talman, mina herrar! Redan under behandlingen av förevarande spörsmål i utskottet kunde man lägga märke till, att olika läsararter gjorde sig gällande i fråga om de utlåtanden, som föreligga från länsstyrelserna, å ena sidan hos utskottets majoritet, å andra sidan hos minoriteten. Eller med andra ord: länsstyrelsernas utlåtanden, som jag för min personliga del finner i väsentlig mån peka på behovet av en lagstiftning i motionens syfte, fann man från den andra sidan icke kunna åberopas till förmån för en sådan lagstiftning. Det torde emellertid vara klart för de kammarmedamöter, som genomläst betänkandet och även länsstyrelsernas uttalanden, att dessa senare avgjort peka i den av mig antydda riktningen, att åtminstone en lagstiftning om anmälningsskyldighet är av behovet påkallad. Det är för övrigt så, att det här ingalunda, såsom herrar Magnuson och Luterkort gjort gällande, ligger någon partipolitik under detta förslag, utan det är, såvitt jag förstår, framkommet enbart i akt och mening att säkerställa ordningen på landsbygden. Såväl herr Magnuson som herr Luterkort vädra emellertid någon ting annat, ehuru det torde bli rätt svårt för dem att komma med belägg för en sådan uppfattning.

Det är förvånansvärt, att man, när det gäller att upprätthålla god ordning, inte anser, att jämlikhet bör råda mellan landsbygd och stad. Det är ju så, att man i andra avseenden gärna vill trycka hårt på principen om jämlikhet. Möjligen invänder någon, att förhållandena på detta område inte äro lika, och det kan nog vara sant, men jag vill göra herrarna uppmärksamma på att utvecklingen i alla fall gått därhän, att förhållandena på landsbygden i många stycken kommit att bliva rätt likartade förhållandena i städerna. Fortskaffningsmedlens utveckling bl. a. har gjort det möjligt för människor att sammankomma på landet i en utsträckning som förut icke var möjlig, och det förefaller mig, när samhället som sådant undergår en dylik utveckling, att det bör vara lagstiftarens skyldighet att reglera förhållandena efter utvecklingen. Det är denna synpunkt, som här varit bestämmande och ingenting annat. Man skulle också kunna förete bevis i detta fall, men jag skall bespara kammaren åberopandet av exempel t. o. m. från Dalarna, då det förekommit demonstrationer av här antydd art med synnerligen elakartad innebörd, vilka opåtalat fått äga rum, då ingenting kunnat göras för att förhindra dem. I dessa fall anser jag, att det hade varit till det helas båtнад, om åtminstone en anmälningsskyldighet hade förelegat. Jag skall emellertid som sagt inte anföra något exempel, jag vill endast omnämna, att det föreligger sådana.

Nu påstår herr Magnuson, att det förefinnes möjlighet för kommunerna att på andra vägar ordna denna sak, ehuru han är ärlig nog att på samma gång förklara, att det är förenat med rätt mycket besvär och rätt stor omgång. Det är nämligen så, säger herr Magnuson, att man skulle få göra ansökningar i vissa fall att få tillämpa reglerande ordningsbestämmelser. Huru mycket lättare vore det icke, om det funnes en lag, som utan sådan omgång reglerade förhållandena på detta område? Hur många gånger har det icke särskilt när det gällt andra lagutskottets arbete, som jag något känner till, resonerats som så: »Denna lag är strängt taget inte nödvändig, men den skulle dock klart och automatiskt reglera förhållandena utan att åstadkomma något besvär för vare sig den ene eller den andre.» Jag tillåter mig säga, att det måste vara

en samhällets skyldighet att antaga en lag som på detta sätt skulle förekomma oordningar av det slag, som faktiskt ha ägt rum. Det tycker jag skulle vara en mycket lämpligare väg att gå än att låta kommunerna i varje särskilt fall gå den långa omväg, som annars skulle behöva tagas för att få denna sak ordnad.

Vidare skulle jag rörande herr Magnusons uttalande, att prövningen av ansökan skulle taga så lång tid, vilja säga, att det härvid icke är fråga om någon prövning, här är fråga om en anmälan, och denna anmälan åstadkommer icke någon åtgärd i annat fall än då vederbörande finna en sådan nödvändig. Här skulle således endast åligga vederbörande korporation eller sammanslutning att anmäla, när en demonstration eller dylik tillställning skall gå av stapeln, och sedan beror det på länsstyrelsen eller vederbörande polismyndighet, om åtgärder skola vidtagas.

Och när herr Magnuson talar om att det hos landsfiskalerna skulle kunna förefinnas en viss ovilja i detta fall, tycker jag, att detta är ett rätt egendomligt tal, ty om några böra väl landsfiskalerna vara tvungna att följa lagens bestämda föreskrifter, och man behöver väl inte förutsätta, att det här skall drivas någon partipolitik, såsom herrarna tydligen vilja göra troligt.

Vidare frågade herr Magnuson: finnes det någon möjlighet att förhindra möten på landsbygden med dess stora avstånd? Jag vill då säga, att det inte är fråga om något sådant, utan det är fråga om att anmälan skall göras, och därmed är all rättfärdighet fylld från vederbörandes sida. Å andra sidan skulle jag tro, att den lojala befolkningen på landsbygden, som herr Magnuson talar om, inte skall finna det vara så fruktansvärt hårt med en sådan bestämmelse, som herr Magnuson vill göra gällande.

När herr Luterkort vill ur länsstyrelsernas uttalande hämta bevis för sin ståndpunkt, läser han också dessa uttalanden på sitt särskilda sätt. Han hakar upp sig på de få punkter, där länsstyrelserna intagit en något reserverad hållning, men han nämner icke ett dugg om de uttalanden, där länsstyrelserna klart framhållit nödvändigheten av en lagstiftning av detta slag.

När så herr Luterkort berörde de där två mötena uppe i Norrland, ger han mig anledning till en liten replik. Han anförde detta exempel till stöd för sin ståndpunkt. Men hur hade det varit, herr Luterkort, om en sådan lag funnits? Kanske vederbörande då haft en känsla av att det inte gick an att föra ett sådant oväsen i den där stugan, och rättegången och åtalet hade kanske kunnat undvikas. Det är fråga, om inte en lag kunnat ha en preventiv verkan i detta fall, och åtminstone jag fattade herr Luterkorts bevisföring för sin uppfattning som ett stöd för den ståndpunkt jag intar i denna fråga.

Då man nu talar om de skiftande uppfattningar, som råda i olika delar av landet, så kan det erkännas, att olika uppfattningar finnas, och det avspeglar sig också i länsstyrelsernas uttalanden, men här är det fråga om en lag för landet i dess helhet och då jag finner att det övervägande flertalet uttalat sig för lagen, anser jag det vara statsmakternas skyldighet och nu i första hand riksdagens skyldighet att se till, att en sådan generell bestämmelse för landsbygden kommer till stånd över hela linjen.

Slutligen anmärkte herr Luterkort på, att länsstyrelsen i Härnösand icke uttalat sig i den riktning herr Luterkort önskade. Men den bör väl få säga sin mening, och jag får åtminstone för min del säga, att jag tillmäter länsstyrelsen i Härnösand större auktoritet på detta område, än jag med bästa vilja skulle kunna tillmäta herr Luterkort. Därför må det förlåtas mig, om jag sätter länsstyrelsens uttalande framför herr Luterkorts, och jag finner, att man även här försökt sig på en särskild läsart och pressat det fattiga lilla, som kan föreligga till stöd för reservanternas uppfattning.

Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)

Jag tillåter mig också anmärka, att vad herr Luterkort anført om de gamla bestämmelserna förefaller mig rätt egendomligt. I många andra fall är herr Luterkort den moderna tidens och de moderna idéernas förespråkare, och jag tror att han på sitt speciella område tillämpar principer, som sannerligen icke stå i samklang med de gamla ämbetsmännens uppfattning på den tid, varifrån herr Luterkort hämtade sina exempel. Skola vi härvidlag ovillkorligen taga gamla uttalanden, gamla åtgärder, gamla bestämmelser till förebild, ja, då komma vi åtminstone inte i samklang med de principer, som bestämma herr Luterkorts åtgöranden i vissa fall, och det skulle för övrigt förvåna mig, om första kammaren verkligen ville bita sig fast vid föräldrade bestämmelser, när det gäller att reglera förhållanden, som undergått och dag för dag undergå förändring. Jag tror, att när det gäller att råda bot på ett faktiskt missförhållande, måste man taga ställning till förhållandena sådana de te sig i våra dagar, just nu. Detta är för mig avgörande, och jag skulle storligen förvåna mig, om denna kammare skulle på den svaga motivering, som reservationerna här förebragt, vilja avslå utskottets hemställan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bärge: Herr talman! Man kan väl tycka, att detta egentligen icke är någon synnerligen stor och viktig fråga, så att man behöver kosta för mycken tid och huvudbry på densamma, men jag försäkrar, att den i varje fall är av den ömtåliga beskaffenhet, att den av många säkerligen kommer att åtminstone betraktas som en synnerligen viktig fråga. Det är ju allmänt känt, att församlingsrätten är något, som människor i allmänhet äro mycket rädda om, och jag vill redan från början säga att det förefaller som om detta förslag om inskränkning i denna rättighet är några tiotal år för sent framlagt. Om det hade skett före 1909, skulle det mindre ha förvånat mig, men att man den dag i dag är på så lösa grunder och av så obetydliga skäl, som ändå här föreligga, yrkar på sådana inskränkningar i gällande fri- och rättigheter, däröver uttalar jag min förvåning.

Jag vill inte bestrida — därför att detta är ett faktum — att det någon gång kan förekomma demonstrationståg och folksamlingar på allmänna platser ute på landsbygden, vilka taga former, som inte äro önskvärda. Men om det i något enstaka fall skulle inträffa, kan det därför vara skäl att företaga en lagstiftning som skulle gälla hela landet och som komme att gälla hela områden, där man är alldeles främmande, såväl från enskilda som från myndigheternas sida för här påtalade olägenheter? Jag tror, att skola vi börja lagstifta på sådana grunder, ja, då få vi sannerligen restriktionslagar i oändlighet, som komma att på otillbörligaste sätt inskränka både på den enes och den andres frihet.

Det är särskilt en sak, som gör mig betänksam, och det är frågan, hur man skall tolka uttrycket »demonstrationståg och därmed jämförliga tillställningar». I länsstyrelsens i Södermanlands län yttrande fälles det uttrycket, att något behov av sådana lagbestämmelser har man inte haft åtminstone sedan 1909 och jag förmodar att man inte heller i fortsättningen kommer att ha det. Men, säger länsstyrelsen, skall man ha några bestämmelser i den vägen, böra de vara de lindrigast möjliga. Om man läser igenom länsstyrelsernas yttranden i allmänhet, får man det bestämda intrycket, att de betacka sig för alltför mycket; helst önska de ingenting, men skall det bliva något, måste man taga det så försiktigt och lindrigt som möjligt.

Jag nämnde nyss årtalet 1909. Jag tvivlar för min del på att man i Södermanlands län ens under år 1909, under storstrejkens dagar, hade något större behov av sådana här bestämmelser, och jag känner för min del intet fall, där man med skäl kunde ha önskat att ha en restriktionslagstiftning

sådan som den här ifrågasatta. Men meningarna om vad som då var tillbörligt eller icke tillbörligt gå så väsentligt isär mot den syn man nu har på förhållandena, att det kan vara förklarligt, om man, med tanke på vad som då förekom och med den tidsstämning, som då rådde, skulle kunna säga, att då kunde sådana bestämmelser möjligen vara berättigade. Men, herr talman, det var något annat, som föll mig i minnet i dag, då jag talade om 1909, och det anknyter sig till min fråga vad man menar med »tillställningar, som likna demonstrationståg». Då utfärdades på administrativ väg förbud mot folksamlingar, och jag vet, att det fanns polismyndigheter, som förklarade, att om tre personer komma tillsammans på ett ställe, kunde det betraktas som folksamling, fastän naturligtvis en mycket liten folksamling. Då frågar jag vad som menas med demonstrationståg och dylikt? Ja, låt mig säga och det förekommer rätt ofta, att ett så oskyldigt sällskap som en nykterhetsförening skall företaga en utflykt en vacker sommarmorgon och beslutar, att medlemmarna skola samlas vid något vägskal och därifrån gemensamt företaga en utfärd. Låt oss säga att de kunna vara en 30, 40, 50 stycken. Det är väl något, som liknar ett demonstrationståg? Om något sådant skall förekomma, måste det naturligtvis anmälas i god tid. Eller det kan vara en konsumtionsförening, som beslutar, att medlemmarna skola besöka en annan förening någon gång på sommaren. Och så samlas ett litet sällskap, som troppar av för att dricka kaffe på annat håll. Men de ta sig det orädet före att gå landsvägen. Då måste de också göra anmälan. Förresten hjälper det inte, om de inte gå landsvägen, utan gå en annan väg, ty den kan ju också vara »upplåten för den allmänna samfärdseln eller befares eljest allmänneligen». Jag skall ta ett exempel till. Frälsningsarmén brukar ibland göra utflykter, och då samlas man och ställer upp sig och går i ordnade led, män och kvinnor, kanske ett 20-tal. Det liknar också mycket ett demonstrationståg, särskilt om de ha sitt standar med sig, vilket de ofta ha. De skola väl också göra anmälan i god tid, för att polismyndigheten skall kunna infinna sig och se till att icke ordningen blir störd.

Nu kan man invända: »Detta är ju orimligt.» Ja, det faller väl ingen vettig åklagare in att åtala något sådant, men även sådana tillställningar synas mig falla under lagens bestämmelser, och att stifta lagar, som det inte faller någon klok människa in att tillämpa, förefaller mig vara orimligt.

Nu säga också länsstyrelserna i sina utlåtanden, att den ökade biltrafiken skulle kunna motivera en sådan lagstiftning. Det förefaller mig snarare vara tvärtom. Jag skulle vilja säga, att när biltrafiken var mindre och hästtrafiken var större, då kunde möjligen oftare olägenheter uppkomma av sådana folksamlingar därför att hästarna kunde skygga i folksamlingen, men bilarna bana sig ju i allmänhet väg ändå, och demonstranterna få maka åt sig.

Dessutom kommer otvivelaktigt denna anmälningsskyldighet att medföra stora olägenheter på sina håll. Det kan hända, att det gäller ett sådant där litet improviserat tåg, som tillkommer i en hastig vändning och som icke kunnat beräknas förut. I de delar av landet, där avstånden äro långa, särskilt i Norrland, skulle det säkerligen gå åt rätt lång tid, innan man hann vända sig till länsstyrelsen eller landsfiskalen för att göra anmälan, och det bör ju ske i så god tid, om det skall vara någon mening med det, att landsfiskalen skall kunna övervaka demonstrationståget, varför han kanske behöver färdas åtskilliga mil.

Jag skulle, herr talman, vilja säga, att vill man förarga folk, då skall man stifta sådana här lagar, och den vinst man i något fall möjligen skulle kunna göra på en sådan här lag, kommer aldrig att uppväga den förtret och förargelse lagen skulle åstadkomma.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till reservationen.

*Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)*

Om förbud
mot demon-
strationsåtg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)

Herr **Karlsson, Gottfrid:** Herr talman! Det har sagts under debatten, att länsstyrelsernas uttalande kunna tolkas på mångahanda sätt, och jag har läst dem på mitt sätt och skall be att få komma med ett citat.

Länsstyrelsen i Västerås säger ordagrant: »Förhållanden kunna ju emellertid inträda, som kunde motivera åtgärder i dylikt avseende.» Ja, är det så, att har man rätt sig hittills, tycker jag inte detta är något bärande skäl. Jag vågar i stället hysa den ljusa tron på vårt folks uppfostran till självtukt, att jag tror sådana förhållanden alltmör sällan skola inträffa, då behov skulle förefinnas av en dylik nu ifrågasatt lagstiftning.

När jag hade att taga ställning till denna fråga, sporde jag mig själv, huru en lagstiftning av detta slag skulle komma att verka i den bygd, där jag är hemma, och vars förhållanden jag bäst känner. De tillställningar, som i hemorten föranleda de största folksamlingarna, äro hembygdsföreningarnas och skytteföreningarnas fester, liksom danstillställningarna. Vid dessa fester samlas mycket folk, som när det gäller hembygdsfesterna kunna räknas i flera 1,000-tal. Enligt de här föreslagna bestämmelserna skulle emellertid arrangörerna av dessa fester inte alls åläggas någon anmälningsskyldighet, då dessa fester allesammans hållas på enskild mark. De skulle således gå fria, vilket däremot icke skulle vara fallet med en del av de ideella föreningarna. Alla ideella föreningar ha ju någonting demonstrativt av ett eller annat slag i sin verksamhet. Om nu medlemmarna i en sådan förening samlades för att taga ett stycke landsväg till en kyrkplats till exempel, då skulle de falla under den bestämmelse, som borgmästare Sundberg karakteriserade som »den blygsamma skyldigheten att göra anmälan». Ja, det tyckes vara en blygsam skyldighet men i alla händelser medförande besvär.

Under förra året fingo vi ju en lag om polisväsendet i riket. I varje landskommun — ty det är ju fråga om den egentliga landsbygden, och man får inte härvidlag tänka på samhällena kring städerna, ty där tillämpas ju i de flesta fall ordningsstadgan för rikets städer — på den rena rama, egentliga landsbygden måste man nu ha polismän. Man kan inte tänka sig, att några tillställningar kunna anordnas på landsbygden utan annonsering i rätt stor utsträckning. Polismyndigheten får då, om den är något så när vaken, alltid reda på tillställningen, och så mycket bör varje polisman känna sin bygd, att han har på kornet, i vilka fall åtgärder böra vidtagas för ordningens upprätthållande. Och om det för övrigt i någon kommun, såsom förut påpekats, föreligger något starkare behov av åtgärder för ordningens upprätthållande, bör man väl kunna göra sig det omaket att, om det föreligger något verkligt behov i den vägen, laga, att det blir en ordningsstadga enligt § 7 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Jag anser således, att vi redan ha den lagstiftning, vi behöva för landsbygdens del och att en sådan lagstiftning som den ifrågasatta vare sig med anmälningsskyldighet eller, som motionären föreslagit, med skyldighet att utverka tillstånd, kommer att verka mycket ensidigt och ojämnt och drabba sådana fall, där det icke alls vore behövt, för att i stället lämna fria sådana, där den kanske behöves.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Ljunggren*.

Herr **Frändén:** Herr talman! Såsom motionär i denna fråga anhåller jag att få säga några ord.

Det har ju varit så mycket kannstöpande om min motion såväl i pressen som man och man emellan, att jag anser det nödvändigt att ännu en gång deklarerar min synpunkt i frågan.

Jag ber då först få försäkra, att jag med min motion icke haft några parti-

politiska spekulationer. Jag har helt enkelt ansett, att förhållandena ute på landsbygden under de senare åren blivit sådana, att den fria demonstrationsrätten i en eller annan form måste inskränkas. Vad jag begärt i min motion är att, innan en demonstration får företagas, skall anmälan göras och tillstånd därtill dessförinnan hava lämnats av polismyndigheterna. I min motion och allra minst i mina egna tankar har det aldrig någonsin ingått, att jag skulle vilja förhindra utövandet av vare sig demonstrations- eller föreningsrätten och ännu mindre av församlingsrätten. Jag har endast velat påkalla en tillämpning av ordningsstadgan, som nu är gällande för städerna, även för landsbygden, så att samma ordningsstadga får gälla lika för hela riket och för alla samhällsklasser.

Utskottets majoritet har, såsom framgår av utlåtandet, funnit, att anmälningsplikt skulle vara tillräcklig för att fylla det krav jag i min motion framfört. Ehuru jag fortfarande är av den bestämda uppfattningen, att min tanke om tillstånd är den riktigare, vill jag förklara, att jag för min del kan känna mig nöjd med utskottets förslag.

Beträffande reservationen har ju herr Sundberg redan bemött vad reservanterna haft att säga, men jag ber att ytterligare få framhålla, att jag icke kan finna, att reservanterna ha läst länsstyrelsernas yttrande med den uppmärksamhet, som man här i detta fall kunnat fordra.

Reservanterna ha gjort gällande, att det icke förebragts några skäl, som kunde giva anledning till skärpning på detta område. Man kan ju läsa och tyda en skrivelse på många olika sätt, men såvitt jag läst länsstyrelsernas utlåtande rätt, hava av samtliga 24 länsstyrelser 14 tillstyrkt och förordat en lagstiftning i motionens riktning, 6 länsstyrelser hava ansett, att anmälningsplikt skulle vara tillräcklig, 2 länsstyrelser hava ansett, att lagstiftning är behöfvig, men ha icke yttrat sig om i vilken riktning åtgärder böra vidtagas, och 2 länsstyrelser ha avstyrkt motionen och ansett, att det inte bör komma någon lagstiftning till stånd. Min egen uppfattning kan måhända ej tillmätas vitsord, men jag anser, att länsstyrelsernas yttranden gå så klart i en viss riktning, att man borde haft svårt att bortresonera detta faktum med vanlig advokatyrt, på sätt man här försökt. Att i min motion åberopa några särskilda fall, då oordningar och ohägn förekommit, har jag icke ansett vara lämpligt. Jag har för övrigt helt naturligt tänkt, att riksdagsmännen i allmänhet skulle ha följt med förhållandena företrädesvis i Norrland så väl, att ingen borde behöva undra, om en skärpning på detta område vore nödvändig. Jag måste säga, att majoriteten av befolkningen ute på landsbygden fordrar att få en skärpning i fråga om sättet för den fria demonstrationsrätten. Jag vill inte här draga upp några särskilda fall, ehuru väl jag skulle kunna göra det, man jag kan ju få säga herr Luterkort, att han såsom jurist borde kunna rådfråga de förnämna Stockholmsjurister, som gång efter annan rest upp på ting i Norrland för att försvara personer, som varit åtalade för förseelser på detta område, och då skulle han kunnat få veta vad som verkligen behövs i den vägen.

Jag skall icke giva mig in på att bemöta så mycket av vad som sagts, men jag vill till herr Magnuson säga, att, när han påstod, att en lagändring i motionens riktning skulle väcka olust däruppe, så kan jag tala om att olusten redan är väckt med anledning av de i många fall olidliga förhållandena, och den kommer icke att låta tysta sig av sådana sirentoner, som vi här fått höra av herr Magnuson.

Herr Luterkort hade ju så mycket visdom att förkunna i den här frågan liksom i så många andra, och jag skall naturligtvis inte med min oförmåga söka bemöta en så vis man, och således icke ge mig in på spörsmålet så mycket. Men när han talade om det där mötet mellan de två olika organisationerna, vill jag säga, att det skulle ha varit trevligt, om han redogjort för det verkliga förhållandet.

*Om förbud
mot demon-
strationslag
i landsbygden
m. m.
(Forts.)*

Om förbud
mot demon-
strationsläg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)

Det var ingen vanlig påhälsning, herr Luterkort. De som bodde i stugan öppnade icke dörrarna godvilligt för dem, som kommo, utan dessa trängde in i stugan. Om det förelegat anmälningsplikt för demonstrationer — jag kallar det en demonstration och icke en vanlig påhälsning mellan två arbetslag — så hade det inte behövt ske några åtal efteråt.

När herr Luterkort beklagar, att han verkligen känt sig djupt generad över vad länsstyrelsen i Västernorrlands län skrivit, ber jag att i anslutning till detta uttalande få säga, att herr Luterkort måtte ha sitt ömma hjärta placerat på ett märkvärdigt ställe, då han känner sig generad över att hans hemläns länsstyrelse talar om, hur det i verkligheten står till. Men det är ju så med en del människor, att de känna sig generade över att höra sanningen.

Herr Bårg skulle jag helst icke vilja polemisera emot, men han strök under så starkt, hur ömtålig denna fråga är. Ja, det är verkligen sant, men jag skall tala om, att herr Bårg inte haft någon erfarenhet av den där ömtåligheten på detta område. Det har nog däremot folket där uppe haft, som icke tillhör samma politiska parti som herr Bårg. Och så yttrade han sedan, att man här vill komma åt nykterhetsföreningar, konsumtionsföreningar och allt möjligt. Vad är detta för ett tal!

Jag skall nu icke taga kammarens tid i anspråk längre utan skall endast be att på det livligaste få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Winberg: Herr talman! Innan jag går in på det nu föreliggande utlåtandet, skall jag be att med några ord få uppehålla mig vid de uttalanden, som äro gjorda av anhängare till utskottets utlåtande här i kammaren.

Den förste ärade talaren från utskottssidan framhöll såsom slutgiltigt argument, tycktes det mig, att vad utskottet här begärde var så billigt och rimligt och litet, att det egentligen inte var något att avslå. Jag tror nu, att det är bäst, att riksdagen anlägger andra synpunkter, när den skall avgöra, huruvida en lagstiftning skall införas eller icke, än att det är en blygsam begäran — synnerligast då det gäller lagstiftning i en så pass ömtåliga fråga som denna.

Herr Schedin förklarade, att det här inte alls var fråga om några partipolitiska linjer, utan man hyste endast omtanke om ordningen på landet. Ja, naturligtvis har jag inte rätt att misstro herr Schedin, men nog är det ändå en händelse, som ser ut som en tanke, herr Schedin, att det bara är vissa politiska partiers representanter, som ha någon känsla för »ordningen på landet». Nu skola vi inte gå och leka kurra gömma med varandra, utan öppet säga ifrån, vad det gäller. Det är åtskilligt annat, som här ligger bakom, än ordningen på landet, det skola vi inte sticka under stol med!

Både herr Schedin och den siste ärade talaren, herr Frändén, förklarade, att om denna lagstiftning hade funnits, så skulle ej det fall hava förekommit, som framdrogs av herr Luterkort. Ja, men jag undrar det. Skulle det ha varit något hinder för att de där båda parterna hade slagits i den omtalade stugan i alla fall? Jag kan inte alls finna det, och inte skola ni inbilla er, att ni med lagstiftning av denna art skola få bort alla slagsmål i Norrland eller annorstädes i vårt land. Så enkelt går det inte att uppfostra svenska folket. Fråga är väl, om det överhuvud uppfostras med sådana åtgärder.

Så förvånade sig herr Schedin över att herr Luterkort, som annars är så modern, här företräder en omodern ståndpunkt i fråga om lagstiftningen. Ja, det finns ett gammalt ordspråk, som säger, att man skall misstro danaerna, även när de komma med skänker, och jag tror, att det är skäl att hysa någon misstro mot herr Schedin, när han uppträder som representant för den moderna lagstiftningen. Det är fråga om *vad* som i verklig mening är moderat.

Den ärade motionären har sedan haft ordet, och jag skall något litet uppe-

hålla mig vid honom också. Han förklarade lika bestämt som herr Schedin, att det här inte är fråga om några partipolitiska synpunkter. Ja, jag skall inte gå in på frågan, om det här finns någon partipolitik eller inte, men nog ligger det väl litet partipolitik i att det är just herr Frändén, som begärt en lagstiftning på detta område. Vi äro inte så okunniga, herr Frändén, utan vi veta vad som inträffat i de bygder, som herr Frändén representerar, och även vad som är den egentliga orsaken till att han här begär en viss lagstiftning. Herr Frändén har här beträtt samma spår, fast kanske på ett mera aggressivt sätt, än en viss person, som hette Josef Nilsson, för tjugufem, trettio år sedan, vilken skulle frälsa den svenska arbetarklassen från de moderna fackliga organisationerna och därför bildade en sammanslutning, som kallades Svenska arbetareförbundet. Det blev mycket kiv och strid om den organisationen. Nu är den saligen avsmnad, så att vi inte behöva uppehålla oss längre vid den. Den organisationen hade dock icke på ett så tydligt sätt som den av herr Frändén skapade markerat, att den skulle upptaga kampen mot de organiserade arbetarna och vara en sammanslutning för att organisera strejkbryteri. Man skall vara ganska bakom flödet, vill jag säga, när man i dessa tider tror sig kunna uppträda på sådant sätt och sedan förvånar sig över, att den logiska konsekvensen inträffar, att människorna bliva uppretade. Jag skulle förakta den svenska arbetarklassen, om den icke bleve uppretad över något sådant. Men när detta inträffar, sätter man upp ett förvänat ansikte och kommer med ett förslag i riksdagen om att man skall lagstifta på detta område. Det är ett ordspråk som säger, att om man inte har några bekymmer, skaffar man sig sådana. Jag tror, att herr Frändén har skaffat sig en hel del av de bekymmer, som föranlett honom att komma till den lagstiftande församlingen och be om hjälp. Detta är nu ungefär den reella sanningen — herr Frändén talade ju om sanningen, och jag kan också få tillåta mig det uttrycket; i varje fall är det realiteterna i denna sak.

Beträffande de yttranden, som inkommit från länsstyrelserna, ber jag att få fastslå, att blott en enda länsstyrelse har kunnat peka på att ordningar förekommit av den art och i den omfattning, att en dylik lagstiftning skulle vara av behovet påkallad. Jag skall här icke ingå på frågan, huruvida denna länsstyrelse haft fog för sitt uttalande eller icke. Man har bestritt detta här i dag, men även om man utgår från att länsstyrelsen har ett visst fog därför, så är den dock den enda som kunnat åberopa något dylikt. Då frågar jag: är detta förordande från ett enda håll tillräckligt för att man skall lagstifta på ett så ytterligt ömtåligt område? Det är i detta sammanhang att märka, att det redan för åtta år sedan begärdes en utredning om församlingsrätten och medborgarrätten i vårt land, som det ännu icke blivit något resultat av. Skulle det inte vara skäl att på grund härav, om ej av annan anledning, säga ifrån, att vi icke kunna gå med på någon lagstiftning på ifrågavarande område, förrän hela den stora lagstiftningsfrågan kommer före?

Majoriteten av länsstyrelserna har visserligen sagt, att det vore bra med en sådan lagstiftning, men jag vill erinra om att länsstyrelserna här kunna anses som part i målet. Det ligger ganska nära till hands för dem att anlägga, jag höll på att säga, en maklighetssynpunkt på detta område och resonera som så: »Kan det åstadkommas något som gör det lättare för oss att upprätthålla ordningen, så å la bonne heure, det kunna vi inte motsätta oss.» Jag skulle vilja erinra herrarna om att i samhällen med en så stor befolkning som Londons stad med sina närmare sju miljoner kan vem som helst ställa till med en demonstration eller en folksamling i ett gathörn, och polisen ser sig i stånd att upprätthålla ordningen ändå. Likaså är det i de stora amerikanska städerna. Det förefaller, som om de svenska myndigheterna vid ordningens upprätthållande

Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)

Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.

(Forts.)

vore litet för makliga av sig, då de inte anse det möjligt att upprätthålla ordningen på vår relativt lugna landsbygd utan en dylik lagstiftning, medan man i London och i de stora städerna i Amerika kan göra det. Jag undrar, om det kanske inte i stället vore skäl att ge våra myndigheter en liten uppryckning och söka få dem att inte vara så nervösa, utan taga det hela på ett mera praktiskt sätt. I varje fall ha vi ingen anledning på grund av dessa uttalanden från håll, där man är part i målet, att springa i väg och lagstifta på detta område.

Herr Frändén sade, att det inte är fråga om nykterhetsorganisationer, som man här talat om. Hur vet herr Frändén det? Det är varken herr Frändén eller jag, som avgör den saken, utan det blir en ren tolkningsfråga, vad man lägger in för innebörd i utskottsutlåtandets ordalydelse, och där anges det inte, vad för slags sammanslutningar det gäller. Men vad som i denna fråga är avgörande för mig och som enligt min uppfattning borde vara det för varje lagstiftare, vilken har känsla för det ansvar som är förenat med att införa en lagstiftning på detta område, är det av flera länsstyrelser påpekade faktum, att man kan vinna motionärens syfte genom att tillämpa § 13 i ordningsstadgan för rikets städer. Varför har man icke gått den vägen? Jo, antagligen av den anledningen, att det icke föreligger några tvingande skäl. Annars är det i municipalsamhällen och dylika områden, där frågan skulle vara mest aktuell, möjligt att införa de ordningsföreskrifter, som man här vill göra generellt gällande. I övriga samhällen finnes det också möjlighet att få till stånd särskilda bestämmelser. Är det av rena maklighetsskäl, som man inte gjort det? Ja, i så fall har man här ingen anledning att införa en ny lagstiftning, utan då får man rycka upp sig och gå den nyss antydda vägen, om trängande behov av några sådana föreskrifter föreligger. Att emellertid ett dylikt icke föreligger, synes mig emellertid vara fastslaget därigenom, att ingen enda beträtt den vägen, och då föreligger heller intet behov av att den svenska riksdagen skall ge sig till och lagstifta, endast därför att herr Frändén på grund av sitt särskilda uppträdande råkat illa ut där uppe och blivit nervös.

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman, mina herrar! Här har tvistats mycket om vad länsstyrelserna ha sagt, och jag undrar, om det inte vore skäl att anslå ett par minuter till att höra vad de säga, för att vi sedan skola slippa att tvista vidare om det. Jag skall blott taga en eller annan sats ur varje länsstyrelses utlåtande.

Länsstyrelsen i Malmö säger: »Emellertid synes det länsstyrelsen lämpligt, att städerna och städernas närmaste omnejd bliva i förevarande avseende mera likställda än fallet är med de föreskrifter, som nu gälla.»

Länsstyrelsens i Falun yttrande har redan relaterats här. Den säger:

»Såsom eget yttrande i ärendet får länsstyrelsen anföra, att länsstyrelsen icke har något att erinra mot motionen, enär bestämmelser för landsbygden motsvarande 13 § i ordningsstadgan uti förevarande fall kunna anses vara av behovet påkallade.»

Länsstyrelsen i Vänersborg säger: »Men de medel, som sålunda stå till buds för upprätthållande av obehindrad trafik å de allmänna vägarna, synes icke vara tillräckliga. Enligt länsstyrelsens uppfattning böra de i den allmänna ordningens intresse fullständigas med en — lämpligen i den av Kungl. Maj:t utfärdade vägtrafikstadgan inpassad — bestämmelse av ungefär det innehåll, som i motionen ifrågasättes.»

Länsstyrelsen i Visby yttrar: »Det lär dock icke kunna förnekas, att även å den egentliga landsbygden demonstrationståg och sammankomster å

allmänna vägar och platser lättligen kunna förorsaka hinder i trafiken och jämväl vålla andra oordningar. Ur ordningssynpunkt torde det därför få anses önskligt, att vederbörande landsfiskaler om dylika tillställningar erhålla underrättelse i så god tid att nödiga åtgärder för ordningens upprätthållande må kunna vidtagas. — Om alltså motionen måste anses äga fog för sig, synes dock densamma, så länge den vilande frågan om lagstiftning rörande församlingsrätten icke blivit avgjord, ej böra föranleda till annan åtgärd än en föreskrift om anmälningsskyldighet.»

Länsstyrelsen i Jönköping säger: »På grund av vad sålunda anförts får Kungl. Maj:ts befallningshavande för sin del förklara sig icke hava något att erinra mot, att sådana föreskrifter utfärdas, att skyldighet ålägges envar, som på allmän plats å landsbygden vill anordna demonstrationståg eller dylika tillställningar, att vid stadgat äventyr till vederbörande polismyndighet i god tid därom göra anmälan.»

Länsstyrelsen i Kalmar anför, »att länsstyrelsen i den allmänna ordningens intresse och särskilt med hänsyn till den synnerligen livliga trafik, som numera genom automobiltrafikens utveckling råder å de allmänna vägarna, anser bestämmelser i det av motionären angivna syfte av behovet påkallade.»

Länsstyrelsen i Stockholms län anser, som förut är anført, att en lagstiftning i den riktning motionen angiver kan anses vara av behovet påkallad.

Länsstyrelsens i Härnösand yttrande har redan förut anförts och debatterats, och därför skall jag icke relatera det.

Länsstyrelsen i Uppsala yttrar: »Motionärens yrkande, att allmän plats å landsbygden icke må utan tillstånd av polismyndigheten tagas i anspråk för demonstrationståg och därmed jämförliga tillställningar, synes hava goda skäl för sig.»

Länsstyrelsen i Växjö säger: »Länsstyrelsen anser sig för den skull böra förorda en närmare undersökning i vad mån ordningsföreskrifter motsvarande dem, som innefattas uti 13 § i ordningsstadgan för rikets städer, lämpligen må kunna införas jämväl i fråga om landsbygden.»

Länsstyrelsen i Karlskrona säger: »Länsstyrelsen kan visserligen icke påvisa något fall här i länet, som skulle häntyda på nödvändigheten av den i motionen ifrågasatta utsträckningen av ordningsstadgans föreskrifter rörande tillställningar å allmän plats att gälla även för landsbygden, men då å några andra orter behov av en dylik utsträckning lärer hava yppats och densamma i allt fall blott synes ägnad att främja god ordning jämväl vad angår landsbygden, anser länsstyrelsen motionärens förslag vara värt allt beaktande.»

Länsstyrelsen i Kristianstad skriver: »Enligt länsstyrelsens mening torde lämpligen böra stadgas skyldighet för anordnare av demonstrationståg och därmed jämförliga tillställningar å allmän plats att därom hos polismyndighet göra anmälan ävensom rätt för polismyndighet att dels meddela de närmare ordningsföreskrifter, som i särskilt fall kunna vara erforderliga, och dels att upplösa sammankomsten, därest den skulle visa sig åsyfta eller innebära något, som strider mot allmän lag, eller föranleder svårare oordning.»

I samma stil gå övriga utlåtanden.

Tager jag ut kontentan av alla dessa yttranden, finner jag, att 21 länsstyrelser hava tillstyrkt åtgärder i den riktning, som motionen avser. Detta har för mig varit bestämmande, då det gällt att taga ställning till föreliggande fråga. Länsstyrelserna äro de, som hava ansvaret för ordningens upprätthållande på landsbygden, och då de så mangrant, som är fallet, anslutit sig till den uppfattningen, att några föreskrifter i den riktning, som utskottet här förordat, borde komma till stånd, har jag ansett mig icke vara försvarad med att avvisa förslaget, och jag har trott, att jag skulle hålla mig på den säkra sidan, om jag följde deras anvisningar.

*Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)*

Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)

Diskussionen har här rört sig på ett område, där den icke behövt röra sig. Här har varit fråga om demonstrationståg vid arbetsplatser och flottleder. Det utlåtande utskottet har kommit till har icke med den saken att göra. Det avser icke att nå sådana demonstrationståg. De kunna nås på ett helt annat sätt genom fridlysningar o. dyl. Vad det här är fråga om är allmänna platser, och med allmän plats menas icke flottleder och enskild mark.

Det har, i synnerhet av herr Bårg, framhållits, att det bleve besvärligt med anmälningsskyldigheten — något som jag ju kan medgiva — och att det vore svårt att definiera, vad som menas med demonstrationer. Det är väl emellertid inte svårare för landsbygdens folk än för städernas att göra anmälan, och det är väl inte heller svårare att tolka begreppen för landsbygden än för städerna. Herr Magnuson nämnde en sak, och herr Winberg var inne på densamma, nämligen att landsbygdskommunerna hade möjligheter att få den i städerna gällande ordningsstadgan tillämpad genom en annan åtgärd, nämligen genom att kommunalfullmäktige fatta beslut därom, som sedan sanktioneras av länsstyrelse. Ja, det är visserligen sant, men om det nu händer, att ett demonstrationståg skall företagas, går det inte för sig i röda rappet att skaffa en sådan ordningsstadga. Det skall först lysas på, och efteråt skall kommunalfullmäktiges beslut underställas länsstyrelsen. Detta går inte att ordna i brådskan. Därför har man tänkt sig, att det vore lämpligt att införa bestämmelser med för hela landet gemensamt innehåll, som man skulle hava till hands och kunna tillämpa vid den tid, då de befinnas nödvändiga.

Man har blåst upp denna fråga och givit den dimensioner, som den icke har. Man har velat göra den till en partipolitisk fråga, ehuru den är en ren ordningsfråga, som alla partier borde ha samma intresse av att få löst. Med den definition, som utskottet har givit begreppen »därmed jämförliga tillställningar» och »allmän plats» kan jag icke förstå, att denna lagstiftning vänder sig mot någon särskild klass. Så långt min erfarenhet sträcker sig, ha de svenska arbetarna — det må jag säga till deras heder — visat sig vara lika måna om ordningens upprätthållande som någon annan samhällsklass. Jag tror icke, att någon gör arbetarna en tjänst genom att uppträda å deras vägnar och säga, att man icke vill hava ordning. Då länsstyrelserna, hos vilka man väl har rätt att förutsätta, att oväld, rättvisa och omdöme skall finnas, funnit det önskvärdt, tror jag icke, att det är någon risk att giva dem denna ökade möjlighet att upprätthålla ordningen på landsbygden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åström: Herr talman! De skäl, som framförts av den siste ärade talaren, ha naturligtvis varit överväldigande för hans eget vidkommande. Mig förefalla de icke vara så synnerligen starka, ty om man skickar omkring en skrivelse till länsstyrelserna med förfrågan, vad de tänka om ett i riksdagen föreliggande förslag, som berör deras eget verksamhetsområde, resonera otvivelaktigt de flesta på så sätt: »Detta kunna vi icke gärna motsätta oss; det skulle ju kunna inträffa någonting, som gjorde, att det vore obehagligt, att vi hade avstyrkt förslaget. Låt oss således vara med om att tillstyrka det, även om det icke har någon större betydelse.» I motiveringen framskyntar också denna tankegång hos åtskilliga länsstyrelser. Det finns å andra sidan även några, som direkt avstyrka förslaget.

Det andra skäl, som anfördes av herr Johansson, var, att om man skulle gå den kommunala vägen, skulle det taga en mycket lång tid. Man kan icke, när ett demonstrationståg skall äga rum, få en kommunalstämma samlad och ett beslut fattat. Men behöver man verkligen i varje särskilt fall använda en sådan lång väg? Är det icke möjligt att med anlitande av den kommunala vägen skapa en allmän bestämmelse, som är ständigt gällande för kommunen

i fråga? På detta sätt skulle det icke behöva taga ens så lång tid som riksdagen behöver för att genomföra en dylik föreskrift. Finns det behov av ett sådant stadgande i en bygd, sörjer man nog också där för att det kommer en sådan bestämmelse till stånd.

Både den ärade motionären och herr Schedin hava känt ett visst behov av att här göra klart, att det i detta fall icke har varit fråga om någon partipolitik. Ja, vi ha naturligtvis skyldighet att sätta tilltro till en dylik förklaring, och när ett par så opolitiska och i allmänhet opartiska herrar göra sig till talesmän för en sådan uppfattning, är det ännu mera skäl att sätta tilltro därtill.

Herr Schedin anförde ett skäl, som i någon mån förut berörts här av herr Winberg. Herr Schedin vände sig nämligen mot herr Luterkort, som han i allmänhet tyckte brukar vara så modern. Nu stod herr Luterkort emellertid i detta fall kvar på en gammal ståndpunkt. Skulle man inte kunna vända på detta och rikta samma anklagelse mot herr Schedin? Han brukar sannernligen icke vara någon beundrare av det nya. Reformen, som framskapats av utvecklingens eget behov, ha sällan haft någon varmare förkämpe i herr Schedin förrän i dag. Visserligen är det roligt, att det inträffar någon gång, men man känner sig helt naturligt litet förvånad däröver.

Det finns kanske knappast någon i denna kammare, som har så pass stor erfarenhet från sådana här möten, som jag för mitt vidkommande har. Jag har varit med om åtskilliga hundratal dylika möten, men aldrig har jag varit med om något tillfälle, då ett dylikt möte vållat några svårigheter vare sig ur trafiksynpunkt eller ur andra synpunkter. Då herr Schedin målade förhållandena uppe i Dalabygderna i mörka färger, vill jag säga, att jag tror mig känna förhållandena där uppe ganska bra. Även där har jag varit med om dylika möten, framför allt för ett tjugotal år sedan, då man ännu saknade möjlighet att vara någon annanstans än på landsvägen, som var den enda plats, där folk fick samlas och där de kunde samlas utan att vålla några svårigheter vare sig för trafiken eller för ordningens upprätthållande.

Det framhölls av herr Magnuson i Stockholm, att den föreslagna bestämmelsen skulle kunna komma att vålla svårigheter, i synnerhet om man ville anordna tillfällighetsmöten under en valrörelse. Jag tror, att detta är det främsta skälet mot lagstiftning i denna fråga. Jag är för min del övertygad om att organisationerna, av vad slag de vara må, icke komma att ha så stor olägenhet av om denna lagstiftning kommer till stånd, i synnerhet om den inskränker sig till demonstrationståg, ty sådana torde numera icke anordnas någonstans, utan att det sker med myndigheternas medgivande och deras biträde vid ordningens upprätthållande och ordnandet av demonstrationen. Men vid en valrörelse skulle en dylik bestämmelse kanske komma att inverka åtskilligt menligt. Då ordnas tillfälliga möten många gånger. Man kan visserligen vara ganska övertygad om att man skulle få leta med ljus och lykta efter den landsfiskal, som skulle anmäla en organisation, som i strid mot bestämmelsen anordnat ett möte med högertalare. Men man skulle säkert icke behöva leta så mycket efter en landsfiskal, som skulle anmäla ett dylikt möte anordnat av en socialdemokratisk organisation. Jag tror, att också bondeförbundet kan känna sig ganska lugnt; landsfiskalerna skulle säkerligen också lämna dem i fred, och de ha alltså ingenting att frukta i detta avseende.

Jag tror icke heller, att kommunikationsmedlens utveckling är något skäl för införande av en dylik bestämmelse, ty just den stora utbredningen av automobiltrafiken försvårar dessa mötenas anordnande icke blott ur trafiksynpunkt utan också för dem som skola uppträda på mötena, så att det nu är nästan omöjligt att hålla dem. Det blir alltså endast i yttersta nödfall, som man hädanefter kommer att använda landsvägsmöten, och för sådana undan-

*Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)*

Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)

tagtsfall behövs sannerligen icke någon speciallagstiftning; i all synnerhet bör man väl icke påyrka en sådan från de håll, där man alltid jämrar sig över den mängd av nya lagar, som framskapas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Luterkort: Herr talman! Min ärade granne på länsbänken har gjort det nödvändigt för mig att återkomma till de yttranden, som här föreligga från de olika länsstyrelserna. Jag sade i mitt anförande, att man kan fästa sig vid två olika saker i dessa utlåtanden. Man kan fästa sig vid klämmarna, vid att en del länsstyrelser sagt: Vi äro med på en dylik åtgärd. Men det är ju rätt naturligt, att länsstyrelserna såsom representanter för ordningsmakten, då en sådan motion som den föreliggande har väckts, förklara, att de gärna kunna vara med om anmälningsskyldighet. Jag tror dock, att då det gäller lagstiftningsåtgärder, är det viktigare att fästa sig vid motiveringarna. Och jag skall då i likhet med herr J. P. Johansson be att få anföra några länsstyrelsers motivering.

Länsstyrelsen i Nyköping uttalar, att »här i länet icke efter år 1909 visat sig något mera kännbart behov av en bestämmelse därom att demonstrationståg eller dylikt icke finge å landsbygden anordnas utan tillstånd av eller anmälan hos ortens polismyndighet». Länsstyrelsen i Jönköping yttrar, att »inom Jönköpings län hava några större olägenheter av den nu rådande ordningen hittills icke kommit till synes. Något egentligt behov av den ifrågasatta åtgärden kan således för detta läns vidkommande icke anses föreligga». Länsstyrelsen i Karlskrona anför, att länsstyrelsen visserligen icke kan »påvisa något fall här i länet, som skulle häntyda på nödvändigheten av den i motionen ifrågasatta utsträckningen av ordningsstadgans föreskrift rörande tillställningar å allmän plats att gälla även för landsbygden». Länsstyrelsen i Halmstad avstyrker uttryckligen förslaget, givetvis på grund av samma uppfattning. Länsstyrelsen i Göteborg, vars yttrande är undertecknat Oscar von Sydow, anför: »Vad detta län beträffar, hava demonstrationståg å landsbygden endast i något enstaka undantagsfall förekommit, vadan något bestämt behov av bestämmelser i motionens syfte knappast kan sägas föreligga.» Länsstyrelsen i Vänersborg medgiver, »att något behov av sådan åtgärd, som i motionen föreslagits, icke här i länet gjort sig i vidare mån kännbart». Länsstyrelsen i Luleå slutligen uttalar, att det i allmänhet icke torde »föreligga något behov av så vittgående bestämmelser, som avses i motionen».

Vad sålunda anförts är ju starka skäl, när det här gäller att pröva, huruvida ett lagstiftningsbehov föreligger.

Av vad som i debatten förekommit är det icke mycket, som från min sida behöver besvaras. Jag vill endast beröra ett par punkter.

Herr Schedin undrade, hur det skulle ha varit i det fall, som jag åberopade, om det förelegat anmälningsskyldighet och funnits polisbevakning; då hade man kanske icke behövt leva bus. Jag åberopade emellertid ifrågavarande fall för att visa, att ur praktiska synpunkter svårigheter föreligga för upprätthållande av kravet å anmälningsskyldighet. Ty i detta fall var det ju så, att ingen av organisationerna sammankommit i syfte att hålla någon demonstration. Sedermera kom man på den tanken att demonstrera i samlad trupp för sina synpunkter. Dessa demonstrationer förlöpte ostridigt fredligt, och det tumult, jag talade om, kom på ett senare stadium. Skulle det vara tänkbart med ansvarsbestämmelser för dem, som underlåtit anmäla i detta fall? Det var den saken.

Till slut skall jag endast be att få säga en sak om vad som här yttrats om partipolitiska spekulationer. För min del har jag icke gjort någon *partipolitisk*

av denna sak, det kan jag försäkra. Men jag skrev upp ett yttrande av motionären, som jag skall be att få här antecknat till protokollet. Motionären yttrade ordagrant, att det var hans uppfattning, »att den fria demonstrationsrätten måste i en eller annan form inskränkas». Jag måste fråga, om icke detta är politik. Kan det verkligen undvikas att det blir politik, om man går in på frågan, huruvida demonstrationsrätten skall inskränkas eller icke inskränkas. Jag har velat understryka detta uttalande för att fastslå, från vilket håll det göres politik i denna fråga. I stort sett föreligger här ett politiskt spörsmål. Och jag vidhåller, att jag icke kan tro, att första kammaren kan vilja fatta position i ett sådant spörsmål på en sådan motivering, som här föreligger från motionärens sida. Jag vidhåller därför min ståndpunkt och mitt yrkande.

*Om förbud
mot demon-
strationståg
i landsbygden
m. m.
(Forts.)*

Herr Schedin: Herr talman, mina herrar! Jag kan ju förstå, att icke herr Winberg skall vara trakterad av vare sig anmälningsskyldighet eller tillstånd, när det gäller demonstrationer, ty i hans andliga hemland förekommer nog varken det ena eller det andra, utan där blir nog, efter vad jag kan förstå, processen mycket kort.

Vidare måste jag säga att det förvånat mig, att herr Winberg riktar förebräelser mot länsstyrelserna och under dem sorterande organ såsom ordningens upprätthållare för nervositet. Ty hur skall ordningsmakten kunna upprätthålla ordningen vid en demonstration, om den icke får reda på när och var demonstrationen skall äga rum. Nog har ordningsmakten många goda egenskaper, men allvetande är den i alla fall icke. Därmed är, menar jag, nödvändigheten av att de åtminstone få reda på, när dylika tillställningar skola gå av stapeln, synnerligen klar.

Herr Winberg undrade vidare över varför just herr Frändén och jag skola komma och göra oss till talesmän för denna sak. Det är ingalunda, herr Winberg, det säger jag ännu en gång, för att göra partipolitik som herrar vänstermän. Man måste yrka på vad man anser vara angeläget. Jag kan på intet vis medgiva, att detta är tillkommet i det syfte, som den siste ärade talaren här velat göra gällande.

Att detta spörsmål emellertid synes vara ömtåligt, ha ju samtliga talesmän för reservationen ådagalagt i långt högre grad än man kunde tänka.

Herr Åström sade bl. a. — och det håller jag honom räkning för, jag tackar honom för det — att han kunde försäkra, att bondeförbundet nog skulle komma att klara sig och givetvis även högern. Men hur förhåller det sig, herr Åström? Skulle det vara någon fara för socialdemokraterna i detta fall? Eller vad menar herr Åström härmed? Den iver, med vilken man motarbetar förslaget, tyckes visa, att det icke är så alldeles fritt. Det hade jag ändock icke kunnat tro.

Herr Bårg yttrade, att den ifrågasatta bestämmelsen skulle kunna komma att drabba så orätt. Här skulle det kunna bli fråga om att förhindra 20, 30 nykterhetsvänner att samlas. Herr Bårg tillhör ju ändock ett parti, som vad demonstrationer beträffar brukar röra sig med större antal. Inte kalla väl herrar socialdemokrater 20, 30 personer, samlade på en väg, exempelvis den 1 maj, för en demonstration. Och det kan väl aldrig komma i fråga att kalla en liten nykterhetsgrupp, som går till en ångbåt, för ett demonstrationståg. Det är återigen ett uttryck för den pressning av ordalagen, som man använder för att få fram skäl gentemot utskottets hemställan.

Rörande hela frågan i dess nuvarande läge skulle jag vilja säga, att vad som här förekommit synes vittna om att man på visst håll besjålas av ett starkt motstånd mot denna hänvändelse till riksdagen. Jag kan icke från min utgångspunkt se, vilka bärande skäl man kan ha härtill. Jag betygar än en

*Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)*

gång nödvändigheten av att det göres någonting i denna riktning, och jag stöder mig härvidlag på starka auktoriteter, t. ex. länsstyrelsen i Kopparbergs län, vars utlåtande redan här är anført. Därtill komma ett par uttalanden av landsfiskaler i samma län, vilka icke här äro bifogade utskottets utlåtande, men som också i sin mån ge ett starkt stöd för behovet av en lagstiftning i den riktning, som utskottets hemställan innebär. Till denna hemställan ber jag än en gång, herr talman, att få yrka bifall.

Herr Frändén: Herr talman! Endast ett par ord. Herr Winberg yttrade, att riksdagen får lov att anlägga helt andra synpunkter på frågan, än de motionären framfört, och han ansåg vidare, att man icke kan uppfostra svenska folket med en dylik lagstiftning. Jag har ju många gånger hört herr Winbergs ordinationer i detta avseende i kammaren, hur han ser saken, och hur han anser att svenska folket bör fostras. Jag får säga, att även om herr Winberg nu blir ledsen över att jag börjar klåpa i hans yrke, så kan det inte hjälpas. Jag skall dock inte hota herr Winberg på samma sätt som han hotade mig.

Herr Winberg tyckte, att det var väl fräckt, att just jag frambar denna motion, som stod i spetsen för den strejkbrytarförening, som bar namnet Arbetets Frihet, och sedan kom här i kammaren och stack upp ett förvånat ansikte. Ja, det må väl vara mig ursäktat, att jag tillåter mig litet större blygsamhet än herr Winberg. Jag får ju stå för vad jag gjort, och det ämnar jag också göra. Herr Winberg antydde, att denna motion framkommit, därför att jag råkat så illa ut där uppe i mina hemtrakter. Jag måste säga, att jag icke alls känner till någonting sådant. Jag tror tvärtom, att jag i realiteten står lika gott där uppe och samlar lika många omkring mig som någonsin herr Winberg.

Herr Luterkort gjorde gällande, att det vore bevisat, att jag hade avsett att göra politik med denna motion, därför att jag här talade om en inskränkning av demonstrationsrätten. Jag kan icke återge allt vad han yttrade, men jag vill endast säga, att det skulle kunna hända, att även de såsom dåliga individer betraktade som tillhöra den förening, som jag företräder, skulle känna sig manade att demonstrera, och det kan då hända, att de icke vore bättre, och jag avser därför att inskränkningen skulle gälla även för deras del. Här är det alltså icke fråga om den ena eller den andra föreningens folk, utan här gäller det lika för alla.

Herr Bondeson: Herr talman! Då jag kommer att i denna fråga rösta för reservationen, känner jag ett behov att deklarerera de skäl, varför jag intager denna ståndpunkt.

Denna fråga har här i kammaren rullats upp såsom en politisk fråga. Enligt mitt förmenande är den en ren ordningsangelägenhet och ingenting annat. Det gäller icke någonting annat. Enligt min mening är det icke lämpligt att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning angående en inskränkning av demonstrationsrätten på våra landsvägar. Den ordningsstadga, som vi ha för rikets städer och som tillämpas även i municipalsamhällen och andra större samhällen, är så gammal och omodern, att det väl knappast finnes någon här i kammaren, som icke har brutit mot 13 § i denna stadga. Jag kan åberopa, att här sitter en ledamot på kristianstadsbänken, som har bötfällts för brott mot denna förordning. En annan person, som förut suttit på kristianstadslänsbänken och som dessutom suttit vid Konungens rådsbord, har också fått plikta för att han brutit mot 13 § i ordningsstadgan. Härmed har jag velat säga, att ordningsstadgan för rikets städer, som i vissa delar tillämpas i större samhällen på landet, är så omodern, att den i en snar framtid väl måste om-

arbetas. Jag anser därför, att vid en sådan omarbetning av denna stadga bör det tagas i övervägande huruvida icke bestämmelser kunna införas, vilka särskilt taga sikte på förhållandena på landsbygden, och dessa ordningsföreskrifter må, då länsstyrelserna anse att behov därav föreligger, äga sin tillämpning även på landsbygden. Som stöd för denna min uppfattning vill jag taga fasta på vad länsstyrelsen i Malmöhus län anför. Länsstyrelsen uttalar nämligen, att det synes lämpligt, att städerna och städernas närmaste omnejd bliva i förevarande avseende mera likställda. Det är alltså samma tankegång, som gjort sig gällande hos länsstyrelsen i Malmöhus län.

Jag vill för min del rösta emot utskottets hemställan och för reservationen av de skäl, som jag här anför, men i all synnerhet när man drivit upp denna ordningsangelägenhet till en rent politisk fråga, som om man skulle vilja rikta sig mot en viss klass. När det gäller att stifta lagar rörande ordningsangelägenheter, får det icke på något som helst sätt kunna göras gällande, att man vill rikta lagstiftningen mot en viss klass.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Trygger: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att ingå i någon diskussion rörande denna sak, ty då fruktar jag, att följderna skulle bli den, att kammaren ännu en gång finge föredragna för sig utlåtandena från länsstyrelserna, och det har, såvitt jag förstår, redan skett så många gånger, att det icke kan vara lämpligt, att det sker en gång till. Jag har endast velat förklara, att jag för min del hyser den uppfattningen, att det är sällan ett skrivelseförslag framlagts för kammaren, som varit så behjärtansvärt som det här föreliggande. Att jag uttalar detta och icke begränsar mig till att ange min ståndpunkt i själva voteringen, beror på att jag har kvittat bort min röst, och sålunda icke blir i tillfälle att, för den händelse votering äger rum, avge mitt votum.

Häri instämde herr *Widell*.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Luterkort* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen, enligt av herr *Andersson, Henrik*, jämte 20 av kammarens övriga ledamöter före voterings-

Om förbud mot demonstrationståg å landsbygden
[m. m.]
(Forts.)

Om förbud
mot demon-
strationståg
å landsbygden
m. m.
(Forts.)

propositionens godkännande framställd begäran, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 47.

Vid omröstningen röstades

ja av herrar Stendahl, von Sydow, greve Lagerbjelke, herrar Carl Gustaf Hammarskjöld, Karl Andersson, Karl Gustafsson, Oscar Ericson, greve Spens, herrar Rooth, Elisson, Per Gustafsson, Martin Svensson, Petrus Nilsson, Bodin, Boberg, Adolf Dahl, Clemedtson, Alexander Nilsson, von Geijer, Wohlin, Antonsson, Pålsson, Jönsson, Boman, Hallin, Sundberg, Isak Svensson, Pettersson, Johan Johansson, von Sneidern, Per Adolf Larsson, Edward Larson, Ernst Svenson, Vrang, August Johansson, Lundell, Georg Dahl, Valfrid Eriksson, Lindgren, Schedin, Jonas Andersson, Tjällgren, Johan Peter Johansson, Frändén, Henrik Andersson, Bergqvist, Rogberg och Gabriellsson; samt

nej av herr andre vice talmannen, herrar Lindley, Berglund, Magnuson, Julin, von Stockenström, Åkerman, Oscar Olsson, Thulin, Pauli, Larsén, Ljunggren, Bondeson, Rune, Gustaf Nilsson, Östergren, Leander, Jacob Larsson, Carl Johansson, Lindblad, fröken Hesselgren, herrar Gustav Hansson, Sigfrid Hansson, Sandegård, Björnsson, Ström, Strömberg, Bergman, Sandén, Ingeström, von Koch, Åkerberg, Gottfrid Karlsson, Dalberg, Pers, Åström, Norling, Norin, Carl Carlsson, Lindhagen, Luterkort, Österström, Rosén, Winberg, Almkvist, Jonsson och Asplund.

Herrar Trygger, Wahlmark, Borell, John Karlsson, David Bergström, Elof Andersson, Widell och Walles förklarade sig avstå från att rösta.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 217, med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av brännvin, m. m.;

nr 218, med förslag till bestämmelser angående arvode och ersättning åt viss kontrollpersonal m. m.; samt

nr 220, angående ändrad lydelse av § 7 mom. 2 och § 8 i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 sid. 1) angående utvidgad näringsfrihet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades av dessa nr 214, 216, 218 och 219 till statsutskottet, nr 215 till jordbruksutskottet samt nr 217 till bevillningsutskottet, varemot propositionen nr 220 nu på begäran bordlades.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av rubrikerna 1143 och 1197 i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa; samt

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 12 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Hellström* för tiden den 8—den 30 nästkommande april.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.01 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
